T.C.
TRAKYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜTÜSÜ
İKTİSAT ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

TURİZM SEKTÖRÜ-EKONOMİK BÜYÜME İLİŞKİSİ: MALEZYA ÖRNEĞİ

MARAL BESHİMOVA

1158206141

TEZ DANIŞMANI

DR. ÖĞR. ÜYESİ MELTEM OKUR DİNÇSOY

EDİRNE 2020

T.C.

TRAKYA ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

İktisat ANABİLİM DALI

İktisat PROGRAMI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Murat Beshimova. tarafından hazırlanan "Turizm Sektörü Ekonomik Büyüme İlişkisi: Malezya Örneği" Konulu **Yüksek Lisans** tezinin Sınavı, Trakya Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim Yönetmeliği'nin 19-6 maddeleri uyarınca 22.01.2020 günü saat 13:00 'da yapılmış olup, yüksek lisans tezinin [1]* kabul edilmesine **OYBİRLİĞİ**/**OYÇOKLUĞU** ile karar verilmiştir.

JÜRİ ÜYELERİ	KANAAT	İMZA
Dr. Öğr. Üyesi Meltem Okur Dinçsoy	Başarılı	
Dr. Öğr. Üyesi Fatma CESUR	Başarılı	
Dr. Öğr. Üyesi Burcu ŞENALP	Başarılı	

[1]* Jüri üyelerinin, tezle ilgili kanaat açıklaması kısmında "Kabul Edilmesine/Reddine" seçeneklerinden birini tercih etmeleri gerekir.

TRAKYA ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İKTİSAT ANABİLİM DALI
DOĞRULUK BEYANI

Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, tez yazım kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmasında, tüm verilerin bilimsel ve akademik kurallar çerçevesinde elde edildiğini, kullanılan verilerde tahrifat yapılmadığını, tezin akademik ve etik kurallara uygun olarak yazıldığını, kullanılan tüm literatür bilgilerinin bilimsel normlara uygun bir şekilde kaynak gösterilerek ilgili tezde yer aldığını ve bu tezin tamamı ya da herhangi bir bölümünün daha önceden Trakya Üniversitesi ya da farklı bir üniversitede tez çalışması olarak sunulmadığını beyan ederim.

22 / 01 / 2020

Maral BESHİMOVA

Tezin Adı: Turizm Sektörü-Ekonomik Büyüme İlişkisi: Malezya Örneği

Hazırlayan: Maral BESHİMOVA

ÖZET

Turizm sektörü, gün geçtikçe büyüyen bir sektör olduğu için gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler için daha önem arz ediyor. Turizm kavramsal yönden incelendiğinde, tanımlandığında, insanların doğal ortamları dışındaki farklı yerlere eğlence, iş veya başka amaçlar için seyahat ettiği ve bu yerlere uyum sağladığı bir etkinlik olduğu söylenebilir. Ekonomik açıdan incelendiğinde, turizmden elde edilen gelirler uluslararası ödemeler dengesi, vergi gelirleri, döviz girişi, istihdam ve gelir düzeyi gibi ekonomik büyümeyi destekleyen faktörler üzerinde etkilidir. Turizm öncülüğünde büyüme hipotezi, çeşitli yerli ve yabancı çalışmalar araştırılmıştır. Ancak, her biri için farklı veri ve farklı yaklaşımlara sahip farklı ülkeler kullanıldığından, bu çalışmaların sonuçları konusunda fikir birliği yoktur. Bu çalışmada, turizm ve Malezya için ekonomik büyüme arasındaki uzun ve kısa vadeli ilişki, 1990 ve 2018 yılları arasında turizm geliri, turist sayısı, reel döviz kuru, sermaye birikimi ve GSYİH için yıllık veriler kullanılarak araştırılmış ve turizm sektörünün Malezya için de ekonomik büyümedeki rolü ve gücü araştırılmıştır. Bu çalışmada ARDL sınır testi kullanılmıştır. Çalışmanın neticesine göre turizm sektörün geliri, turist sayısı, sermaye birikimi ve reel döviz kuru, Malezya'nın ekonomik büyümesini uzun vadede etkilemektedir ve bu ilişkilerin dengesinin hızı %21 gösterilmiştir ve bu denge bağımsız değişkenler ve bağımlı değişkenler arasında kuruludur. Ayrıca Malezya örneğinde, uzun vadede ekonomik büyümeyi sadece sermaye birikimi etkilemektedir.

Anahtar Kelime: Ekonomik Büyüme, Turizm Sektörü, ARDL Sınır Testi, Malezya

Name of Thesis: Tourism Sector-Economic Growth Relationship: The Example of Malaysia

Prepared by: Maral BESHİMOVA

ABSTRACT

Since the tourism sector is a growing sector, it becomes more valuable for developed and developing countries. When tourism is examined conceptually, it can be said that it is an activity in which people travel and adapt to different places outside their natural environment for entertainment, business, or other purposes. From an economic perspective, revenues from tourism have an impact on factors that support economic growth, such as the balance of payments, tax revenues, foreign exchange inflows, employment, and income levels. The growth hypothesis under the leadership of tourism has been investigated with various researches. However, since different countries with different data and different approaches are used for each, there is no consensus on the results of these studies. In this study, the long and short term relationship between tourism and economic growth for Malaysia was investigated by using annual data for tourism income, the number of tourists, real exchange rate, capital accumulation, and GDP between 1990 and 2018. The role of the tourism sector in economic growth for Malaysia was also investigated. In this study, the ARDL limit test was used. According to the results of the study, the income of the tourism sector, the number of tourists, capital accumulation, and the real exchange rate affect Malaysia's economic growth in the long term, and the balance of these relations is shown as 21%. Furthermore, in the case of Malaysia, only capital accumulation affects economic growth in the long run.

Key Words: Economic Growth, Tourism Sector, ARDL Border Test, Malaysia

ÖNSÖZ

İçerisinde bulunduğum süreç boyunca desteğini esirgemeyen, her zaman elimden tutarak bana yol gösteren, sevgili Danışman Hocam Dr. Öğr. Üyesi Meltem Okur Dinçsoy'a teşekkür ederek başlamak istiyorum. Maddi manevi her zaman :"Sen yaparsın, Sen başarırsın" diyerek bana umut olan Sevgili annem Badegül Beşimova' ya sevgili eşim Tufan Kuş'a, kardeşlerim Mihriban, Mercan, İhlas Beşimov'a uzak dahi olsa her zaman sevgisini eksik etmeyen babama ve de bana ışık olan, biricik kızım Zeynep Kuş'a sonsuz minnettarlığımı sunarım.

İÇİNDEKİLER

ÖZET i

ABSTRACT ii

ÖNSÖZ iii

İÇİNDEKİLER iv

TABLOLAR LİSTESİ vi

ŞEKİLLER LİSTESİ vii

GİRİŞ 1

1. BÖLÜM
TURİZM SEKTÖRÜ İLE EKONOMİK BÜYÜME İLİŞKİSİ (MALEZYA ÖRNEĞİ) 3

1.1. Araştırmanın Amacı 3

1.2. Araştırmanın Problemi 3

1.3. Araştırmanın Önemi 3

1.4. Araştırmanın Yöntemi 4

1.5. Bulgular 4

2. BÖLÜM 15

TURİZM SEKTÖRÜ VE EKONOMİK BÜYÜME TEMEL BİLGİLER 15

2.1. Turizm Sektörünün Gelişimi 15

2.2. Turizm Sektörünü Oluşturan İşletmeler 18

2.3. Turizm Sektörünün Özellikleri 26

2.4. Turizm Sektörünün Etkileri 28

2.5. Turizm Sektörünün Ekonomik Açıdan Değerlendirilmesi 31

2.6. Ekonomik Büyüme Tanımı 33

2.7. Ekonomik Büyümenin Kaynakları 36

2.7.1. İşgücü **36**

2.7.2. Sermaye **36**

2.7.3. Teknoloji **37**

2.8. Ekonomik Büyümenin Ölçülmesi ile İlgili Kuramlar **37**

2.9. Ekonomik Büyümeyi Etkileyen Faktörler **39**

3. BÖLÜM **43**

UZAKDOĞU EKONOMİLERİ VE MALEZYA **43**

3.1. Malezya İle İlgili Genel Bilgiler **43**

3.2. Malezya'nın İthalatında Ülkeler **44**

3.3. Malezya'nın İhracatında Ülkeler **45**

3.4. Araştırmada Kullanılan Veri Yapısı **45**

3.5. Araştırmanın Bulguları **52**

3.5.1. Birim kök **52**

3.5.2. ARDL Model **54**

3.5.3. ARDL Model **57**

3.5.4. Seri Korelasyon **58**

3.5.5. Heteroskedastisi (Değişen Varyans) **59**

3.5.6. Normallik Kontrolü **60**

3.5.7. Ramsey RESET ve CUSUM İstikrar Testleri **61**

3.5.8. Uzun Dönem Formu ve Bounds Testi **62**

3.5.9. EC Formu **64**

SONUÇ VE ÖNERİLER **61**

KAYNAKÇA **63**

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 1. Malezya GSYİH Verileri(GSYİH-Milyar $) 5
Tablo 2. Malezya GSYİH Verileri(GSYİH- Malezya Doları) 6
Tablo 3. Malezya Büyüme Oranı Verileri 7
Tablo 4. Malezya Kişi Başına Gelir Verileri 9
Tablo 5. Malezya Enflasyon Verileri 10
Tablo 6. Malezya İhracat Verileri 11
Tablo 7. Malezya İthalat Verileri 12
Tablo 8. Malezya Cari Açık Verileri 13
Tablo 9: Dış Turizmin Aktif Ve Pasif Bilanço Karşılaştırılması. 23
Tablo 10. Turizm Sektörü ve İstihdam 26
Tablo 11. Ekonomik Büyüme ile İlgili Kavramlar 29
Tablo 12. Çalışmanın Değişkenleri 44
Tablo 13.Tanımlayıcı İstatistikler 45
Tablo 14. Birim Kök ADF Test Sonuçları 46
Tablo 15. Model Seçim Kriterleri Tablosu 49
Tablo 16. ARDL Tahmin Tablosu 51
Tablo 17. Breusch-Godfrey Seri Korelasyon LM Testi 53
Tablo 18. Breusch-Pagan-Godfrey Test Sonuçları 53
Tablo 19. Ramsey RESET Test Sonucu 55
Tablo 20. Uzun Dönem Formu ve Bounds Testi 57
Tablo 21. ARDL EC Formu 59

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1. Sürdürülebilir Turizm Yönetimi..... 17
Şekil 2. Turizm İşletmeleri 19
Şekil 3. Turizm Sektörünün Temel Özellikleri..... 21
Şekil 4. Sağlık Sektörü ve Ekonomik Büyüme 34
Şekil 5. Ülkeler Arası Turist Sayısının Karşılaştırması..... 41
Şekil 6. Turist Geliri Karşılaştırması 43
Şekil 7. Model Seçim Kriterleri Grafiği 50
Şekil 8. Normallik Testi 54
Şekil 9. CUSUM Test Sonucu..... 56

GİRİŞ

Turizm sektörü, dünya dış ticareti içinde parasal değer olarak yer altı kaynaklarının ardından gelen en kazançlı sektör haline geldi.Bununla beraber rekabette olan diğer ülkeler, pastadan daha çok pay almak istercesine sektör üzerinde ağırlığını koymaya başlamaktaydılar. Genel bakış ise para nerde, hizmet orda misali söz konusuydu. Her ülke kendi gelir durumunu artırmak maksadıyla sektörün güzelliklerinden faydalanma peşindeydiler. Buna ek olaraktan turizm açısından dünyada ilk ülkeler arasında aranılan Türkiye Cumhuriyeti de yer almaktaydı. Ülkemiz, sektör üzerindeki ilgi odağını daha Cumhuriyetin ilk yıllarında anlamış olmakla beraber, yeni kurulmuş bir ülkenin planlamak istediği hesapları tarih kitaplar mümkün kılamadığını beyan etmektedir.Milli paranın değerine değer katmak istediği, kendi para diliminin yabancı döviz karşısında değer kaydetmesinin yegane yollarından biridir Turizm sektörü. Bundan dolayıdır ki, her ülke için bu durum önem teşkil etmekte. Araştırma ve istatistiklerde gösterildiği gibi Türkiye de 1980'li yıllara kadar turizme yönelik bir artış söz konusu olmamıştır. Canlanmış olan ekonomiyle beraber, bu sektördeki artış, belli bir zaman diliminde kendini göstermeye başlamıştır. Fakat,ekonomik kalkınmalar, milli gelirdeki olumlu gelişmeler, ne kadar çok etkili olursa olsun Turizme yönelik istenilen hedefe, bir türlü ulaşamamıştır.

Yapılmakta olan bu çalışma, Dünya üzerindeki turizm sektörünün ekonomik açıdan ne derecede tartışıp incelediği plan içerisinde incelenip gösterilmektedir.Bir ülkenin kalkınması ve ekonomik büyümesinin yanı sıra diğer ülkelerle olan kalkınma açığını daraltma kabiliyeti, işsizlik, ödemeler dengesi açığı, mali ve parasal makroekonomik istikrarsızlık gibi ekonomik sorunlara çözüm bulmalarına bağlıdır. Bu anlamda turizm sektörü kilit bir faktör olarak kabul edilmektedir. Dünya Seyahat ve Turizm Konseyi'nin en son yıllık araştırmasına WTTC göre, seyahat ve turizmin dünya gayri safi yurtiçi hasılaya (GSYİH) katkısı, 2013 yılında art arda dördüncü yıl için artarak dünya GSYİH'nın % 9,5'ine yükseldi (7 trilyon dolar). 4.7 milyondan

fazla yeni iş yarattı. Sektör, yaklaşık 266 milyon kişinin istihdamına katkıda bulunma potansiyeline sahiptir. Uluslararası turizm, dünyadaki en büyük ve en hızlı büyüyen hizmetler endüstrisinden biri olarak tanınmaktadır (Suresh ve Senthilnathan, 2014). Turizm önemli bir döviz kaynağı olduğundan, pozitif dışsallıklar sağlar ve reel sektör için katma değer yaratır. Sermaye birikimini ve yeni yatırım faaliyetlerinin oluşturulmasını teşvik eder (Kumar ve diğerleri, 2014). Bu nedenle turizm faaliyetleri ekonomik büyümedeki önemli faktörlerden biridir.

Ayrıca, turizm ve seyahatin yarattığı istihdam ekonomiye - perakende, inşaat, üretim ve telekomünikasyonun yanı sıra doğrudan Seyahat ve Turizm şirketlerinde de yayılmaktadır. Turizm, yerel yönetimi daha iyi su ve kanalizasyon sistemleri, yollar, elektrik, telefon ve toplu taşıma ağları gibi altyapı iyileştirmeleri yapmaya teşvik etmektedir. Bu, sakinler için yaşam kalitesini artırabilir ve turizmi kolaylaştırabilir. Ayrıca, turizm bir ülkenin GSYİH'sine önemli bir katkı sağlamaktadır. Turizmden elde edilen döviz kazancı, brüt gelirlerin büyük bir bölümünü oluşturmaktadır. Bu nedenle, turizm birçok alanda gelişim için az sayıda gerçekçi seçeneklerden biridir. Bu nedenle, turizm endüstrisinin kısa ila orta vadede küresel olarak büyümeye devam etme olasılığı güçlüdür. Her turist ziyaret ettikleri yerlerde para harcayacak, böylece ziyaret ettikleri yerin geliri olacaktır. Turistlerin harcamaları bu araştırmanın odak noktalarından biridir. Kapsam seyahat masraflarını ve varış noktasına varış ve varışları içermektedir.

1. BÖLÜM
TURİZM SEKTÖRÜ İLE EKONOMİK BÜYÜME İLİŞKİSİ (MALEZYA ÖRNEĞİ)

1.1. Araştırmanın Amacı

Araştırmanın temel amacı Malezya turizm sektörü ve ekonomik büyüme ilişkisinin açıklanmasıdır. Malezya'nın ekonomik büyüme performansının değerlendirilmesi, araştırmanın öncelikli amaçları arasında yer almaktadır. Malezya'nın ekonomik büyüme performansında turizm sektörünün yeri ve öneminin açıklanması, araştırmanın başlıca amaçlarından bir diğeridir.

1.2. Araştırmanın Problemi

Turizm sektörünün ekonomik büyümenin yönünde belirleyici olduğu düşüncesi, araştırmanın problemini oluşturmaktadır. Araştırmanın problem cümlesi "Malezya turizm sektörü ülkenin ekonomik büyüme performansına ne şekilde ve ne düzeyde etki etmektedir" şeklinde belirlenmiştir.

1.3. Araştırmanın Önemi

Malezya turizm sektörünün potansiyelini ve ülkenin turizm açısından bulunduğu konumu açıklayacak olması araştırmanın önemini meydana getirmektedir. Turizm sektörünün ülke ekonomisinin büyümesine ne şekilde katkıda bulunabileceği hakkında bilgiler ortaya koyacak olması araştırmanın önemi kapsamında yer almaktadır. Malezya'nın ekonomik açıdan değerlendirmesinin yapılması ile turizm sektörünün potansiyelinin değerlendirilmesi bakımından Uzakdoğu ülkeleri ve diğer

dünya ülkeleri arasındaki yerinin açıklanması, araştırmanın önemi kapsamında kendisine yer edinmiştir.

1.4. Araştırmanın Yöntemi

Araştırma Malezya'nın ekonomik büyüme performansına ilişkin açıklanan resmi veriler ile turizm faaliyetlerinin ekonomik büyümeye olan katkısını tespit etmeye yönelik gerçekleştirilmektedir. Literatürde yer alan kaynakların taranması araştırmanın yöntemini oluşturmaktadır.

1.5. Bulgular

Dünyada en çok turist çeken ülkelerden birisi konumunda olan Malezya, önemli miktarda turizm geliri sağlamaktadır ve turizmden elde edilen gelirin ülkenin ekonomik büyüme performansını etkilemesi kaçınılmaz olmaktadır. Malezya'yı ziyaret eden turistlerin ülke ekonomisine 15 ile 20 milyar dolar arasında katkısının bulunduğu tahmin edilmektedir (İSEDAK, 2017: 12). Bu da Malezya'nın turizm potansiyeli ile ekonomik büyüme arasındaki ilişkinin niteliğini ortaya koyan temel bir veri olarak görünmektedir.

Turizmde dünyanın önde gelen ülkelerine yönelik yapılan araştırmalarda Fransa, Amerika Birleşik Devletleri, Çin, İspanya, İtalya, Türkiye, Almanya, İngiltere ve Rusya ile birlikte Malezya ilk 10'u oluşturan ülke konumundadır (TUROB, 2018). Dünyanın en çok turist çeken ilk 10 ülkesinden birisi olması sebebiyle Malezya'nın turizm ve ekonomik büyümesi ilişkisinin yüksek düzeyde olması kaçınılmaz bir durumdur denilebilir.

Malezya'nın dünyadaki başlıca turizm destinasyonlarından birisi olmasında medikal turizmin belirleyici rolleri bulunmaktadır. Singapur ve Tayland gibi ülkelerle birlikte Malezya Uzakdoğu'da medikal turizminde en çok seçilen ülkeler

arasında yer almaktadır (Barca, Akdeve ve Gedik Balay, 2013: 68). Bu da ülkeyi ziyaret eden turist sayısının artmasını beraberinde getirmektedir ve Malezya'nın turizm sektöründeki konumunu güçlendirmektedir. Medikal turizm de ekonomik büyüme ile ilişkili bir yapıdadır.

Tontuş'a (2018: 2) göre Malezya; benzersiz doğası, tropik adalara sahip olması, neredeyse 130 yıllık yağmur ormanlarına sahip olması ve farklı kültürleri barındırması ile turizm alanında tercih edilen bir ülkedir. Malezya'nın doğal ve kültürel zenginlikleri sebebiyle turizmde bulunduğu iyi konum, ülkenin ekonomik büyüme performansı üzerinde doğrudan etkisini göstermektedir. Bu kısımda turizmle ilişkili olarak Malezya'nın ekonomik göstergelerinin paylaşılması suretiyle bu hususun pekiştirilmesi hedeflenmektedir.

Malezya'nın Gayri Safi Yurtiçi Hasıla değerleri aşağıdaki tablo üzerinde gösterildiği gibidir.

Tablo 1. Malezya GSYİH Verileri(GSYİH-Milyar $)

YILLAR	Gayri Safi Yurt İçi Hasıla (GSYİH-Milyar $)
2008	239
2009	202
2010	255
2011	298
2012	314
2013	323
2014	-
2015	297
2016	-
2017	315
2018	354

Kaynak:https://www.tim.org.tr/files/downloads/Ulke_Bilgi_Notlar%C4%B1/MALEZYA%20B%C4%B0LG%C4%B0%20NOTU.pdf Erişim Tarihi: 7.01.2020

Tablo 1'de yer alan verilere göre Malezya'nın GSYİH değeri düzenli bir artış eğilimindedir. Küresel düzeyde etkisini gösteren krizin etkilerinin hissedildiği 2009 yılı dışında düzenli bir artışın olması, ülkenin ekonomik açıdan büyüme performansının kısa süreli bir yapıda olmadığını ve uzun süredir devam ettiğini göstermektedir. Bu yükselişte turizmle ilgili faaliyetlerin ve dünya turizminde iyi bir konumda yer almanın etkileri göz ardı edilemeyecek düzeydedir.

Kendi para birimi cinsinden Malezya'nın Gayri Safi Yurtiçi (GSYIH) değerleri tabloda verildiği gibidir.

Tablo 2. Malezya GSYİH Verileri(GSYİH- Malezya Doları)

YILLAR	Gayri Safi Yurt İçi Hasıla (GSYİH- Malezya Doları)
2008	769,9
2009	712,9
2010	797,3
2011	881,1
2012	937,5
2013	1000,1
2014	1077,9
2015	1063,4
2016	1108,2
2017	1173,6
2018	1240,1

Kaynak:https://tr.tradingeconomics.com/malaysia/gdp-growthErişimTarihi:12.10.2018.

Tablo 2'de yer alan veriler daha önceki tabloda verilen bilgileri desteklemekle birlikte yalnızca farklı bir birimde değerler içermektedir. Malezya'nın kendi para birimine göre ekonomik büyüklüğünün açıklanabilmesi için böyle bir yol izlenmiştir.

Dünyanın farklı ülkelerinden turist çekme potansiyeline sahip olan Malezya, turist profilini yüksek gelirli turistler düzeyine çıkarmayı amaçlamakta, bunun için de Rusya, Çin, Hindistan ve Ortadoğu ülkelerinden gelecek turist sayısını artırmaya çalışmaktadır (TOBB, 2018: 3). Malezya'nın bu yöndeki girişimleri, turizm sektörünün ülke ekonomisine olan katkısını artırma amacını gerçekleştirmeye yöneliktir. Malezya, bir yandan gelen turist sayısını artırmak için çaba harcarken bir yandan da turistlerin ülkede daha fazla harcama yapabilmelerini sağlamak için ziyaretçilerin gelir profilini artırmaya odaklanmaktadır.

Son yıllarda Malezya, uzakdoğuda önemli turistik ülkelerinden birisi haline gelmiştir. Malezya'nın turizm alanında kaydettiği gelişmenin etkisiyle birlikte turizm sektörü döviz kurlarının ve ekonomik büyümenin temel kaynaklarından birisi konumuna gelmiştir (Mosbah ve Saleh, 2014: 1). Başka bir deyişle Malezya'nın olumlu yönde seyreden turizm faaliyetleri, ekonomik büyüme açısından daha etkili performansı beraberinde getirmektedir. Buna göre Malezya'nın ekonomik büyüme oranına ilişkin veriler ise aşağıdaki tabloda gördüğünüz gibidir.

Tablo 3. Malezya Büyüme Oranı Verileri

YILLAR	BÜYÜME ORANI
2008	4,8
2009	-1,7
2010	7,4
2011	5,1
2012	5,6
2013	4,4
2014	5,2
2015	5
2016	4,2
2017	5,9
2018	5,5-6,0

Kaynak: https://www.trademap.org/Index.aspx Erişim Tarihi: 12.10.2018.

Tablo 3'te yer alan verilere göre Malezya, düzenli bir şekilde büyüme performansını sürdüren bir ülkedir. Tüm ülkelerin daralma yaşadığı 2009 yılı bir kenara bırakıldığında Malezya'nın yüzde 5 düzeyinde büyüme kaydettiği görülmektedir. Ülkenin her yıl yaklaşık yüzde 5 oranında büyüme kaydetmesinde turizm sektörünün katkılarını göz ardı etmek mümkün değildir. Nitekim Malezya'nın 2000'li yıllar itibariyle turizmin gözde ülkelerinden birisi haline gelmesine paralel olarak ülkenin büyüme performansının da artış göstermeye başlamasıdır.Gördüğünüz tabloda yer alan veriler de bu ifadeleri destekler nitelikte görünmektedir.

Malezya'da turizm ve ekonomik büyüme ilişkisi, ülkedeki bireylerin kişi başına gelirlerinin artmasına katkıda bulunmaktadır. Bu durumun farkında olan ülke yönetimi turizmdeki çeşitliliği artırmak ve turizmin ülke ekonomisine daha fazla katkı sağlamasını gerçekleştirmek için çalışmaktadır. Malezya'da amaçla özgün ve farklı turizm modellerine yönelmesi planlanmaktadır. Bunların arasında eko turizmi, kültürel çeşitlilik, aile, ödenebilir lüks tatil seçenekleri ile toplantı, konferans ve fuar turizmi bulunmaktadır (TOBB, 2018: 3). Böylece turizmin ekonomik açıdan katkısının artması hedefi gerçekleşebilecektir. Verilen bilgiler göz önünde bulundurularak kişi başına gelir verileri aşağıda paylaşılmıştır.

Tablo 4. Malezya Kişi Başına Gelir Verileri

YILLAR	KİŞİ BAŞINA GELİR ($)
2008	14.542
2009	14.168
2010	15.112
2011	16.008
2012	16.922
2013	17.775
2014	18.752
2015	-
2016	-
2017	-
2018	-

Kaynak:https://www.deik.org.tr/uploads/malezya-ulke-bulteni-2014.pdf, Erişim Tarihi: 12.10.2018.

Tablo 4'te görüldüğü üzere Malezya'da kişi başına gelir yaklaşık olarak 20 bin dolar düzeyindedir. 2010 öncesinde 15 bin doların altında olan bu rakam ülkenin turizm potansiyelini daha etkili kullanmaya başlaması ve daha fazla turist çekmeye başlaması ile birlikte düzenli olarak artış göstermektedir. Malezya'daki bireylerin kişi başına gelirlerinin artması turizm ve ekonomik büyüme arasındaki doğru orantılı etkileşimin bir sonucu olarak görünmektedir.

Malezya'nın turizm açısından değerlendirilmesi ve ekonomik büyüme ilişkisinin tespit edilmesi noktasında diğer makroekonomik göstergelere yer verilmesi gerekli görülmüştür. Bu kapsamda enflasyon, ihracat, ithalat ve cari açık verileri farklı tablolarda sunulmaktadır. Enflasyonla ilgili veriler aşağıdaki gibidir.

Tablo 5. Malezya Enflasyon Verileri

YILLAR	ENFLASYON (YÜZDE - %)
2008	4,5
2009	1,0
2010	2,1
2011	3,0
2012	1,2
2013	2,4
2014	2,7
2015	2,1
2016	2.1
2017	3.7
2018	2,0 – 3,0

Kaynak:https://www.trademap.org/Index.aspx Erişim Tarihi: 12.10.2018.

Tablo 5'te yer alan veriler Malezya'nın enflasyon verileri olumlu bir eğilim içerisindedir. Ekonomik büyümede sergilenen olumlu performansın enflasyona yansıtılmış olması, ülkenin ekonomik durumu açısından önemli bir yere sahiptir.

Tablo 6. Malezya İhracat Verileri

YILLAR	İHRACAT (MİLYAR $)
2008	199
2009	157
2010	199
2011	227
2012	227
2013	228
2014	234
2015	200
2016	189
2017	218
2018	247

Kaynak:https://www.tim.org.tr/files/downloads/Ulke_Bilgi_Notlar%C4%B1/MALEZYA%20B%C4%B0LG%C4%B0%20NOTU.pdf Erişim Tarihi: 7.01.2020

Tablo 6'daki ihracat verileri, Malezya'nın ihracatının ilgili süreçte yüzde 50 oranında arttığını göstermektedir. Daha fazla ihracat yapılması daha fazla ülkenin – dolayısıyla daha fazla işletme ve daha fazla kişinin – ülkeyi tanımasına olanak sağlaması sebebiyle ekonomik performansın ötesinde turizmle ilişkilendirilebilir.

Tablo 7. Malezya İthalat Verileri

YILLAR	İTHALAT (MİLYAR $)
2008	156
2009	124
2010	165
2011	188
2012	196
2013	206
2014	209
2015	176
2016	168
2017	199
2018	217

Kaynak:https://www.tim.org.tr/files/downloads/Ulke_Bilgi_Notlar%C4%B1/MALEZYA%20B%C4%B0LG%C4%B0%20NOTU.pdf , Erişim Tarihi: 7.01.2020

Tablo 7'deki verilere göre Malezya'nın ithalatı, ihracatından daha fazladır. İthalatın ihracatla arasındaki farkın daha fazla açılmaması için turizm gelirlerinin artırılması yardımcı bir güç konumunda olacaktır.

Tablo 8. Malezya Cari Açık Verileri

YILLAR	CARİ AÇIK (MİLYAR $)
2008	39,4
2009	31,4
2010	27,7
2011	31,7
2012	19,4
2013	19,5
2014	19,9

Kaynak:https://www.deik.org.tr/uploads/malezya-ulke-bulteni-2014.pdf, Erişim Tarihi: 12.10.2018.

Tablo 8'dek cari açık verileri ülkenin ekonomik büyüme eğiliminin aynı zamanda dış ticaret dengesine yansıdığını göstermektedir. 40 milyar dolar düzeyinde olan cari açığın 20 milyar dolar düzeyine düşmesi, turizm ve ekonomik büyüme etkileşimi kapsamında kendisine yer edinmektedir.

Turizm ve ekonomik büyüme arasındaki ilişkiye yönelik yapılan araştırmalar, doğru orantılı ve çift yönlü bir etkileşim olduğunu göstermektedir (Samırkaş ve Samırkaş, 2014: 63). Malezya için de geçerli olan bu durum Malezya'nın turizm performansının artmasının neticesinde ülkenin ekonomik büyüme oranlarının da aynı şekilde geliştiğini ortaya koymaktadır.

Bir ülkeye gelen turist sayısının çok olması o ülkenin turizm gelirlerinin de aynı oranda yüksek olduğu anlamına gelmeyebilir. Örneğin Türkiye dünyanın çok turist ağırlayan 6. ülkesi konumunda iken turizm gelirleri bakımından 12. sıradadır. (Kızılkaya, Sofuoğlu ve Karaçor, 2016: 212). Bu da turistlerin yüksek gelir profiline sahip olmadığı veya ülkede yüksek bütçeye dayalı turizm faaliyetlerinin sınırlı olduğu anlamına gelmektedir. Malezya'nın turistlerin yüksek gelirli olmasına yönelik girişimleri ile ekonomik büyüme arasındaki ilişkiyi bu açıdan değerlendirmekte fayda vardır.

Sonuç olarak ekonomik büyüme ileturizmde pozitif yönlü ilişkiyi görmek mümkün. Turizm, kısa vadede olmasa bile uzun vadede ekonomik büyümeyi pozitif yönde etkilemektedir (Çoban ve Özcan, 2013: 257). Malezya örneği açısından yapılan araştırmalar da bu sonucu destekleyen bulgular ortaya koymaktadır.

2. BÖLÜM
TURİZM SEKTÖRÜ VE EKONOMİK BÜYÜME TEMEL BİLGİLER

Çalışmanın ikinci bölümü turizm sektörü ve ekonomik büyüme hakkındaki temel bilgiler hakkındaki araştırmaya ayrılmıştır. Bu kapsamda yapılan değerlendirmede turizm sektörünün gelişimi, turizm sektörünü oluşturan işletmeler, turizm sektörünün özellikleri, turizm sektörünün etkileri, turizm sektörünün ekonomik açıdan değerlendirilmesi, ekonomik büyüme tanımı, ekonomik büyüme kaynakları, ekonomik büyümenin ölçülmesi ile ilgili kuramlar, ekonomik büyümeyi etkileyen faktörler, ekonomik büyümenin neticesi ve önemi konularına yönelik açıklama getirilmektedir.

2.1. Turizm Sektörünün Gelişimi

Turizm sektörü, geçmişten bu yana yoğun ilgi gösterilen bir sektör olmakla birlikte günümüzde en hızlı gelişen sektörlerden birisi konumundadır. Özellikle son yüzyıldan itibaren gelişen olanaklar ve turizmin ekonomiye katkısının artması, turizm sektörünün gelişimini olumlu yönde etkileyen temel gelişme olarak görünmektedir (Yıldız, 2011: 54).

Diğer sektörlerle yakından ilişkisi, turizm sektörünün gelişimini olumlu yönde etkileyen bir başka etkendir. Ekonomide yer alan sektörler için geçerli olduğu gibi turizm sektörünün de kendisine özgü özellikleri bulunmakla birlikte ülkeler için ekonomik açıdan sağladığı katkılar nedeniyle daha fazla ilgi çeken bir konuma gelmiştir (Kuşat, 2011: 115).

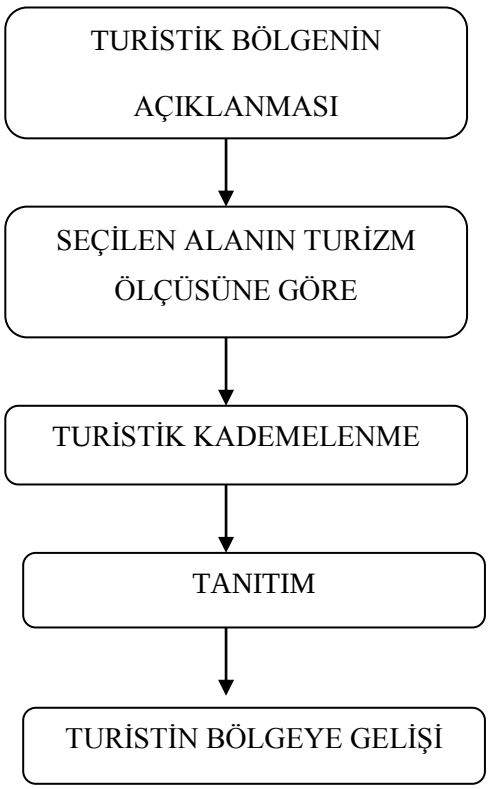
Dünyada küreselleşme ile birlikte yaşanan çok yönlü gelişmeler turizm sektörünün gelişiminde belirleyici rol üstlenmiştir. Turizm sektörü ekonomik, sosyal, kültürel, çevresel ve teknolojik gelişmeler etrafında gelişim göstermiştir. Birçok sektörler yakından ilişkili olması, turizm sektörünün çok yönlü ve hızlı gelişimini

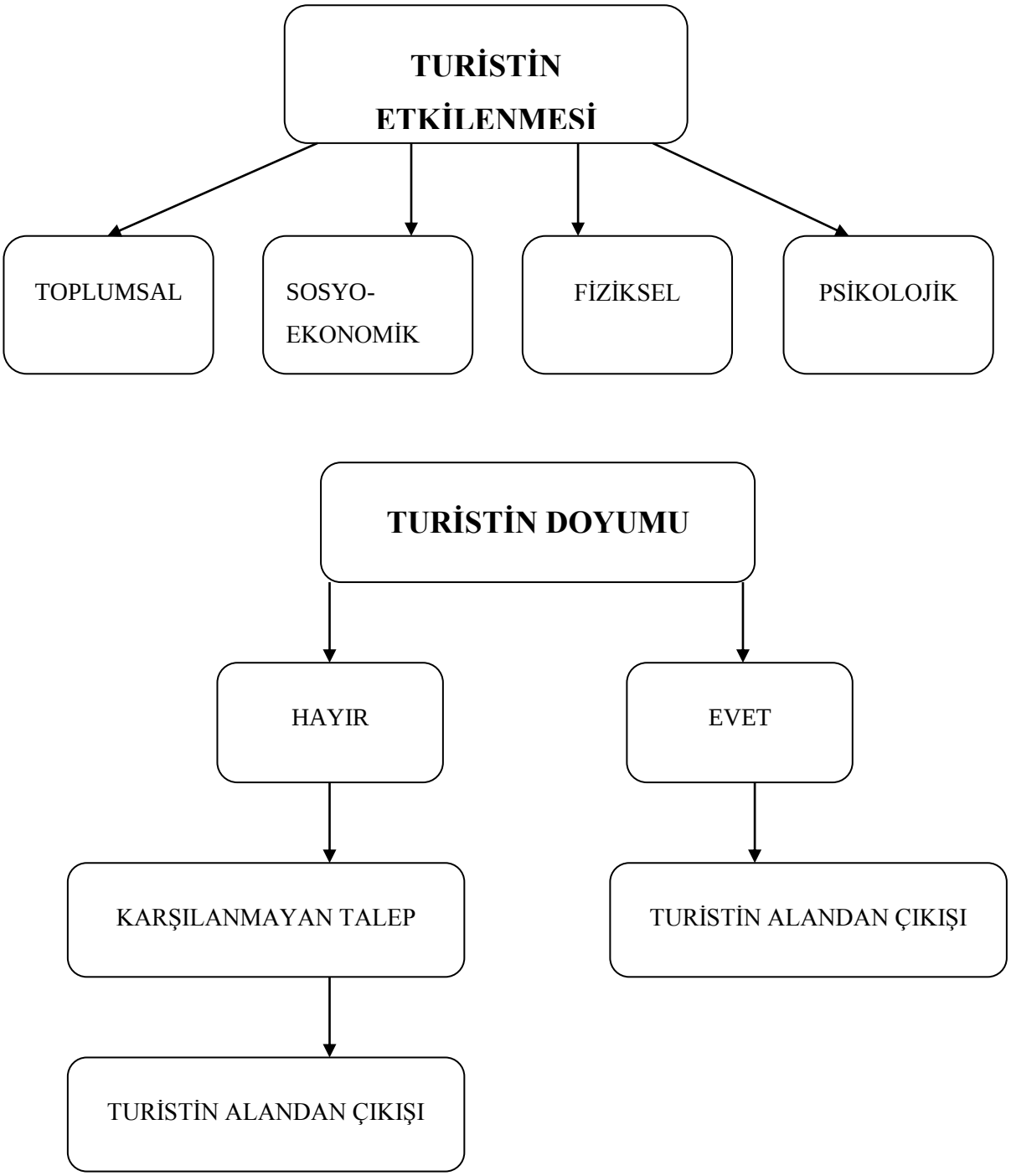
ortaya çıkaran temel etkenlerden birisidir. Gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler, turizm sektörüne daha fazla önem vermeye başlamış, bu da turizm sektörünün gelişimini hızlandırmıştır (Gökdeniz vd., 2009: 217).

Küresel bir iş niteliği taşıması, turizm sektörünün gelişmesinde etkili olan bir başka etkendir. Ulusal ve uluslararası düzeyde ekonomileri harekete geçiren ve diğer endüstrilerden daha hızlı büyüyen turizm sektörü, son zamanların çabuk gelişim kaydeden sektörler konumundadır (Cankül, Erbaş ve Temizkan, 2017: 1816). Tüm bunlar turizm sektörünün gelişimini önemli bir noktaya taşımaktadır.

Sürdürülebilirlik, turizm sektörünün gelişimi açısından dikkate alınması gereken hususlar arasındadır. Buna göre sürdürülebilir turizm yönetiminin içeriği aşağıdaki şekilde gösterildiği gibidir.

HAZIRLANMA SÜRECİ

Şekil 1. Sürdürülebilir Turizm Yönetimi

Kaynak: Özkök ve Gümüş, 2009: 56.

Şekil 1'de görüldüğü üzere sürdürülebilir turizm yönetimi; turistik tanıtım, turistik bölgenin ekonomik-çevresel-toplumsal nitelikleri, uygulama süreci, taleplerin karşılanması, yeni yatırım olanakları gibi unsurlardan meydana gelmektedir. Tüm bu

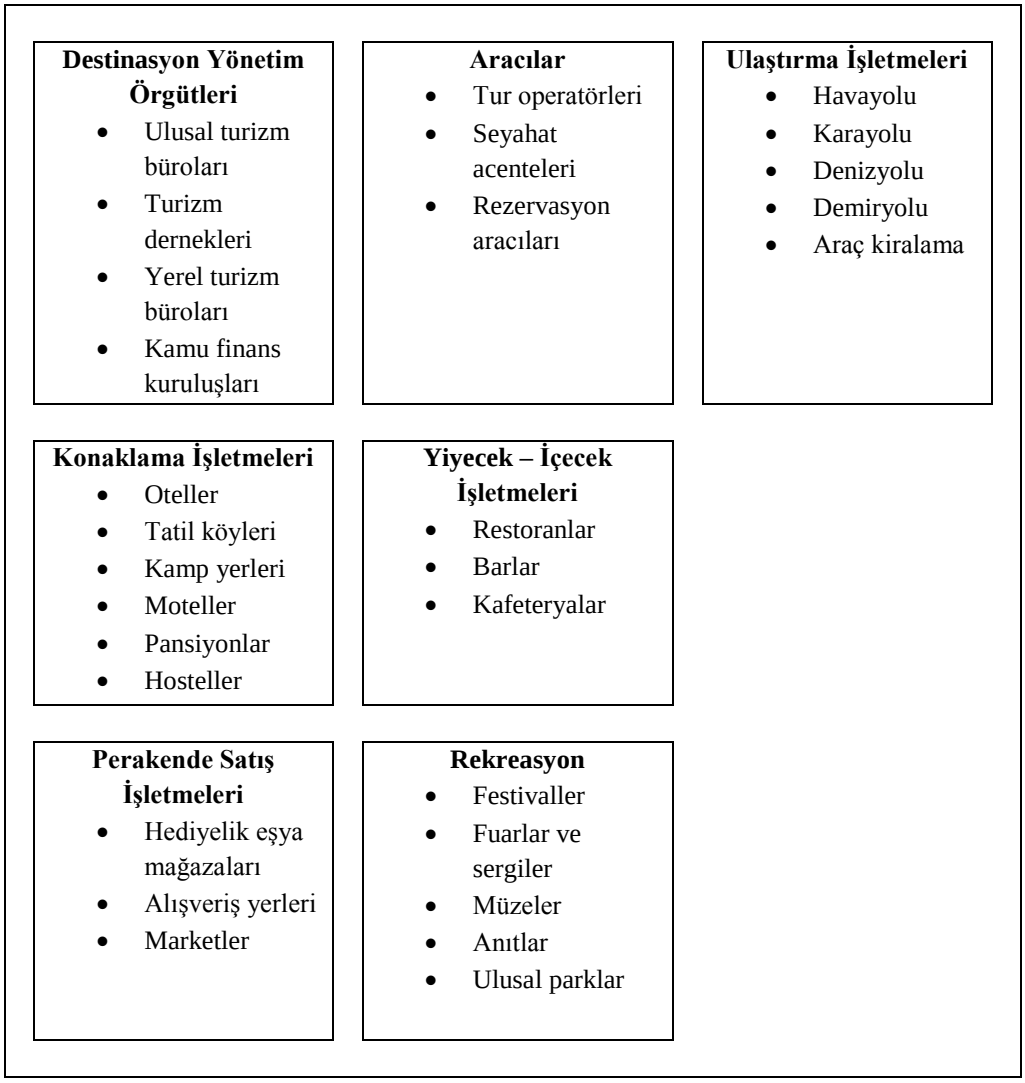
unsurlar aynı zamanda turizm sektörünün gelişiminde rol oynaması sebebiyle dikkate alınması gereken bir yapıdadır.

Yirminci yüzyılın son çeyreklerinden itibaren bilgi teknolojilerinin gelişimi turizm sektörünün gelişiminde işletmecilik uygulamaları ve yönetim stratejilerinin etkisini artırmıştır (Özdipçiner, 2010: 9). Böylece bilgi teknolojilerinde yaşanan gelişmeler, turizm sektörünün gelişimine farklı bir boyut kazandırmıştır.

2.2. Turizm Sektörünü Oluşturan İşletmeler

Turizm sektörü genel hatlarıyla konaklama işletmeleri, seyahat işletmeleri ve yiyecek-içecek işletmelerini içermektedir (Çıkın, Çeken ve Uçar, 2009: 4). Bu işletmelerin kendi aralarındaki etkileşimi ve diğer sektörlerdeki işletmelerle olan yoğun etkileşimleri, aynı zamanda turizm sektörünün dinamik bir yapıya sahip olmasını beraberinde getirmektedir.

Aşağıdaki şekilde sektörü oluşturan işletmeler ve içeriği açıklanmaktadır:

Şekil 2. Turizm İşletmeleri

Kaynak: İSEDAK, 2017, 47.

Şekil 2'de yer alan bilgilere göre yönetim örgütleri, aracılar, ulaşım işletmeleri, yiyecek-içecek, perakende işletmeleri turizm işletmelerini oluşturmaktadır. Turizm büroları, dernekler ve kamu finans kuruluşları yönetim örgütlerini oluştururken tur operatörleri ile seyahat-rezervasyon aracılar aracı işletmeleri meydana getirir. Havayolu, karayolu, denizyolu, demiryolu ve araç kiralama işletmeleri ulaştırma işletmeleridir. Otel, tatil köyü, motel, pansiyon gibi işletmeler ise konaklama işletmelerini oluşturmaktadır. Marketler, mağazalar ve

alışveriş yerleri ise perakende satış işletmeleri kapsamında yer almaktadır. Festival-fuar-müze-anıt-sergi-milli park ise rekreasyon kategorisini ortaya çıkarmaktadır.

Turizm işletmelerinin kendi içlerindeki faaliyetleri ile birlikte işletmeler arasındaki faaliyetlerin kapsamının belirlenmesinde yardımcı roller üstlenmesi sebebiyle dikkate alınmak durumundadır.

Turizm sektörü hızlı ve sürekli bir biçimde yaşanan gelişmelerin etkisiyle birlikte dinamik bir sektördür (Dilber, 2007: 106). Bu nedenle turizm sektöründe faaliyet gösteren işletmelerin dinamiklik konusunda yeterlilik göstermesi beklenir. Turizm işletmeleri, tüketicilerin beklentilerine yanıt vermenin yanında dış çevrede yaşanan gelişmelere uyum sağlamak durumundadır.

2.3. Turizm Sektörünün Özellikleri

Rekabet düzeyinin yüksek olması, turizm sektörünün özellikleri arasında en önemlisi konumundadır. Turizm sektörü yoğun rekabetin etkisiyle birlikte tutundurma çalışmalarının kritik önem ifade ettiği bir sektördür. Buna göre turizm sektörü potansiyel müşterilere ulaşmanın yanında yeni hedef kitlelere hitap edilmesinin gerektiği bir yapıdadır (İnal, İri ve Sezgin, 2010: 287). Başka bir deyişle bu gerekliliğe yanıt verebilen işletmeler sektörde başarılı olabilecektir.

Turizm sektörünün dolayısıyla turizm bölgelerinin sahip olması gereken altı temel özelliği bulunmaktadır. Bu özellikler ve özelliklerin içeriği aşağıdaki şekil üzerinde gösterildiği gibidir.

İÇERİK ÖZELLİKLERİ

ADIM 1 Doğal, insan elinden çıkmış bir amaca hizmet için yapılmış ve miras olarak geçmiş uygarlıklardan günümüze ulaşmış eserler ile özel olayların tamamıdır.
ADIM 2 Yolcuların güzergahların,terminaller ve hizmetlerin bir araya toplanmasıyla oluşan ulaştırma sistemlerinin tamamıdır.
ADIM 3. Beslenme,barınma, ürün alma v.b bütün hizmetlerdir.
ADIM 4. Aracılar tarafından önceden düzenlenmiş tur veya gezi paketlerinin tamamıdır.
ADIM 5. Turistlerin katılabileceği bütün aktiviteleri söz konusudur.
ADIM 6. Ziyaretçileri banka, iletişim, posta, gazete büfesi, hastane gibi genel ihtiyaçlarının genel adıdır.

Şekil 3. Turizm Sektörünün Temel Özellikleri

Kaynak: Kuşat, 2011: 125.

Şekil 3'te görüldüğü üzere turizm sektöründe etkili bir biçimde faaliyet gösterebilmek için çekici özelliklere sahip olmak gerekir. Ulaşılabilirlik ve sunulan hizmet olanakları, temel özelliklerden diğer ikisidir. Tüketicilere uygun paketler sunma, müşteriler için aktivite seçeneklerine sahip olma ve yardımcı hizmetler sunacak yeterlikte olmak turizm sektöründe faaliyet göstermede belirleyici olan temel özellikler arasındadır. Bu özelliklerin tamamına sahip olan işletmeler, turizm sektöründe öne çıkma potansiyeline sahip olmaktadır.

Turizm sektörü, günümüzde uluslararası ticarete konu olan sektörlerin başında gelmektedir (Bahar ve Baldemir, 2008: 98). Bu nedenle turizm sektöründe yerel ve ulusal düzeyle sınırlı kalmamak, küresel bir bakış açısına sahip olmak gerekir. Özellikle ulaşım olanaklarının geliştiği ve uluslararası seyahat maliyetlerinin düşmesi ile birlikte bu nitelik çok daha önemli bir konuma ulaşmıştır.

2.4. Turizm Sektörünün Etkileri

Turizm sektörünü etkileri oldukça geniş kapsamlıdır. Sektörün yaşadığı gelişimin ekonomik, sosyal, siyasal, kültürel boyutlarının olduğu gibi turizm sektörünün etkileri de benzer şekilde olmaktadır. Böylece turizm sektörü, uluslararası düzeyde sosyal, siyasi, ekonomik ve kültürel açıdan daha fazla etkisini göstermektedir (Özdemir ve Kervankıran, 2011: 3).

Halkla ilişkilerin yoğun biçimde kullanılması, turizm sektörünün yaşadığı gelişimle birlikte sahip olduğu özelliklerin ürünü olan bir etkidir. Turizm sektöründe etkili bir halkla ilişkiler kampanyasının varlığı, pazardaki konumu olumlu yönde etkilemektedir (İnal, İri ve Sezgin, 2010: 289). Ayrıca sürdürülebilir bir biçimde başarı elde edilebilmesi açısından halkla ilişkilerin etkileri belirleyici olmaktadır.

Dış turizm bilançosu açısından turizm sektörünün etkilerinin kapsamı aşağıda gösterildiği gibidir.

Tablo 9: Dış Turizmin Aktif Ve Pasif Bilanço Karşılaştırılması.

DÖVİZ GELİRLERİ
•1. Turistlerin kalacak yerleri. •2. Turistlerin yaptığı ödemeler •3. Beslenme için için yaptığı ödemeler •4. Turistik tüketim mallar dışsatımı •5. Turistik amaçla yurt dışından gelen sermaye •6. Dış ülkelerdeki yatırımlarından kar transferleri •7. Yabancıya kiralanmış turizm tesislerin kira gelirleri •8. Ülkede eğitilen yabancı turizm personelinin eğitim masrafları dahil her masrafı karşılamak •9.Reklam ve tanıtma yapılan harcamalar •10. Yabancı turizm işletmelerinden alınan komisyonlar •11. Dış ülkelerin ulusal turizm ve tanıtma bürolarının yaptığı tüm harcamalar •12. Yabancı seyahat ajentanın giderleri •13. Yabancıların ulusal banka ve sigorta kuruluşlarına yaptıkları komisyon ve prim ödemeleri, •14. Yabancıların rehberlik hizmetleri için yaptıkları ödemeler •15. Yabancıların eğlence yerlerindeki harcamaları •16. Turistlerin park, müze ve benzeri yerler için ödedikleri giriş ücretleri •17. El sanatları ve hediyelik eşya satışları
DÖVİZ GİDERLERİ
•1. Vatandaşların dış ülkelerdekikonaklama giderleri •2. Vatandaşların dış seyahatlerdeyabancı ulaştırma işletmelerineyaptıkları ödemeler •3. Vatandaşların yurt dışındakiyeme-içme harcamaları •4. Turistik tüketim mallardışalımı •5. Turistik yatırım amacıyla yurtdışına çıkan sermaye •6. Yabancı turizm yatırımcılarınınkendi ülkelerine kar transferleri •7. Kiralanan Turizm amaçlı tesislerin kiraödemeleri •8. Yurt dışında eğitilen turizmpersonelinin eğitim ve diğergiderleri •9. Turistik amaçlı yapılan reklam ve tanıtma giderleri •10. İşletmelere yapılan komisyon ödemeleri •11. Dış ülkelerde açılan ulusalturizm ve tanıtma bürolarınıntüm giderleri •12. Dış ülkelerdeki seyahatbürolarının giderleri •13. Vatandaşların dış ülkelerdekibanka ve turizm sigortaişletmelerine yaptığı çeşitlikomisyon ve primödemeleri •14. Vatandaşların dış ülkelerderehberlik hizmetleri için yaptığı ödemeler •15. Vatandaşların yurt dışındaeğlence yerlerinde yaptığı harcamalar •16. Vatandaşların yurt dışındapark, müze ve benzeri yerleriçin ödedikleri giriş ücretleri •17. Kişiyi hatırlatacak degerli hediyelerin satın alımları •18. Kasadan çıkan döviz çıktıları

Tablo dayer alan bilgilerden de anlaşılacağı üzere turizm sektörünün birey, işletme ve ülke düzeyinde hem girdiler hem de çıktılar üzerinde göz ardı edilemeyecek düzeyde etkileri bulunmaktadır.

Turizm sektörünün diğer etkileri aşağıdaki gibi sıralanmaktadır (Arabacı, 2018: 104):

i. Ödemeler dengesi üzerinde etkili olmaktadır.
ii. Ekonomik gelişmeyi olumlu yönde etkiler.
iii. Ülkelerin kalkınmasında itici güçtür.
iv. Yeni gelir alanları meydana getirir.
v. İşgücü çarpanı etkisi vardır.
vi. Yurtiçinde ithalat etkisi oluşturur.
vii. İhracatı artırabilir.
viii. Gelir dağılımını düzenleme etkisi bulunmaktadır.
ix. Hayat kalitesinin ve standartlarının yükselmesine katkı sağlar.
x. Küçük ölçekli işletmelerin gelişmesine olanak tanır.
xi. Döviz geliri sağlar.

Sıralanan maddelerden de anlaşılacağı üzere turizm sektöründe yerel düzeyde etkiler olabileceği gibi ekonomik sistemin bütününde varlığını gösterebilecek şekilde etkiler yer alabilir. Sektörün diğer sektörlerle yakından ilişkisi, bu sonucun ortaya çıkmasını olağan hale getirmektedir.

"Turizm sektörü ekonomik gerekçelerin yanında, toplumlar arası diyalogun gerçekleştiği, medeniyetlerin birbirini tanımasına, yabancıların ülke ve ülke insanı hakkında imajlarını geliştirmesine ve daha doğru imajlar kazanmasına, diğer sektörlerin ürettiği mal ve hizmetlerin yabancı ülke insanları tarafından tanınmasına ve uluslararası barışın devamına katkı sağlayan bir olgudur" (Cankül, Erbaş ve Temizkan, 2017: 1816). Turizm sektörünün etkilerinin içeriğini özetler nitelikte olan bu ifadeler, sektörün etkilerinin sağlıklı bir biçimde değerlendirilmesine olanak tanımaktadır.

2.5. Turizm Sektörünün Ekonomik Açıdan Değerlendirilmesi

Yapılan çalışmanın bahsi geçen kısmına kadar verilen bilgiler turizm sektörünün ekonomik açıdan içeriğine yönelik fikir verecek nitelikte olsa da sektörün ekonomik yönünün farklı başlık altında incelenmesi gerekli görülmüştür. Turizm sektörü, sürdürülebilir bir biçimde ekonomik kalkınmayı destekler (Özkök ve Gümüş, 2009: 52). Ülkelerin kalkınmasında turizm sektörünün etkileri, sektörün ekonomik boyutunun en önemli yönlerinin başında gelir.

Turizm sektörü sağladığı iş olanakları ile birlikte istihdam oluşturmada öncü sektörlerden birisidir (Karataş ve Babür, 2013: 23). Hem sektörel düzeyde hem de diğer sektörler açısından kayda değer düzeyde istihdam olanağı sağlaması turizm sektörünün ekonomik açıdan önemini meydana getiren hususlar arasındadır.

İstihdam özelinde turizm sektörünün ekonomik içeriği tablo 10 üzerinde gösterildiği gibidir.

Tablo 10. Turizm Sektörü ve İstihdam

TURİSTLERİN HARCAMA YAPTIKLRI YERLER	TURİZM SEKTÖRÜNÜN YAPTIĞI HARMALAR	HARCAMALARDAN EN SON YARARLANANLAR
1. Konaklama **2.** Yiyecek **3.** İçecek **4.** Uluslararası ulaşım **5.** Gezi ve turlar **6.** Eğlence **7.** Hatıra ve hediyelik eşya **8.** Fotoğraf ve bant **9.** Kişisel bakım-İlaç ve Kozmetik **10.** Giyim **11.** Değişik	– Maaş ve ücret – Bahşiş, ikram – Yerel vergi ve gelir vergileri – Komisyonlar – Müzik ve eğlence – Yönetim giderleri ve genel harcamalar – Yasal ve mesleksel hizmetler – Yiyecek ve içecek vs. satın alınması – Malzeme ve üretim maddeleri alımları – Tamir, bakım ve onarım – Reklam, promosyon ve yayın iyileştirme işlemleri – Toplu hizmetler: Su, gaz, elektrik vs. – Ulaştırma – İzin belgeleri – Sigorta primleri – Gayrimenkul ve araç-gereç kiralama – Mobilya ve demirbaş eşyalar – Borçların anapara ve faiz geri ödemeleri	- Muhasebeciler - Reklamcılar - Nalburlar - Mimar, avukat ve bankalar - Esnaf ve zanaatkarlar - Otomobil acenteleri - Fırın, bakkal - Plaj yardımcıları - Kasap - Hayır kurumları - Tezgahtar, sekreter - Giyim mağazaları - Kulüpler - Konfeksiyon sektörü - Müteahhitler - Yemekçiler - Rehberler - Mandıracılar - Doktor ve dişçi - Toptancılar - Kuru temizleme - Elektrikçi - Mühendis - Çiftçi ve balıkçı - Taşıyıcılar - Oto tamir - Bahçıvan - Finansçılar ve emlakçılar - Sigorta şirketleri - Çamaşırhane ve lokantalar - Medya ve yayınevleri

Kaynak: Yıldız, 2011: 63.

Tablo 10'da yer alan bilgilere göre turizm sektörü turistlerin yaptığı harcamalar, sektör genelinde yapılan harcamalar ve harcamalardan en son yararlanan taraflar açısından istihdam meydana getirmektedir. Turistlerin yaptıkları harcamaların sektörde yer alan işletmeler açısından belirleyici faktör olduğu tablo üzerindeki bilgiler aracılığıyla anlaşılmaktadır. Ayrıca turizm sektörünün diğer sektörlerle yoğun olan ilişkisinin ortaya koyulması bakımından harcamalardan en son yararlanan tarafların çokluğu önemli bir yere sahiptir. Tüm bunlar sektörün ekonomik açıdan sahip olduğu konumu göstermektedir. Yukarıdaki tablo üzerinde yer alan hususlar aynı zamanda turizm gelirlerinin yayılma özelliği olarak ifade edilmektedir.

Ülkeleri ziyaret eden turistler, ülkenin ekonomisine göz ardı edilemeyecek düzeyde katkıda bulunmaktadır. Türkiye açısından değerlendirme yapıldığında 1980'li yıllarda ülkeye 1 milyon düzeyinde turist gelmekte iken 2016 yılında bu rakam 31 milyon düzeyine ulaşmıştır (Arabacı, 2018: 108). Yalnızca bir yılda 10 milyonlarca turistin ülkeyi ziyaret etmesi ve ülke içerisinde harcamalar yapması, ülke ekonomisinin kalkınmasında turizm sektörünün itici gücünü gösterir niteliktedir. Bu yöndeki veriler aynı zamanda turizm sektörünün ülke ekonomisi içerisindeki yeri ve önemini gösteren birer ayrıntı niteliği taşımaktadır.

2.6. Ekonomik Büyüme Tanımı

Göktaş Yılmaz (2005: 65) çalışmasında ekonomik büyümeyi, bir ülkede üretilmiş mal veya hizmet miktarının zaman içinde artması olarak nitelendirir. Bunun yanında, Yılmaz'a göre ekonomik yükselme, bir ülkede yaşayan vatandaşlar anlamında yaşam kalitelerinin sürekli biçimde yükseltilmesi için en uygun yol olarak görülür. Bu nedenle,bir ülkeninmakro ekonomik hedefi hızlı bir ekonomik büyüme sağlamaktır. İktisadi büyüme olarak da literatürde yer alan ekonomik büyüme kavramı, yaşam standartlarının belirleyicilerinden birisi olması sebebiyle üzerinde önemle durulması gereken bir yapıdadır.

Özel (2012: 64) ise ekonomik büyümenin temelde, bir ülkenin veya kuruluşun üretim hacminde dönemler içinde görülen artış olarak gözlemlemiştir. Bu tanımda üretime odaklanılması kavramın daha geniş bir şekilde açıklanmasını gerektirir.

Başka bir tanımda ekonomik büyüme şöyle açıklanmaktadır: Elmas Aslan'a (2013: 46) göre ekonomik büyüme, gayrisafi milli hâsılada görülen olumlu değişimdir. Görüldüğü üzere ekonomik büyüme kavramı ile birlikte ülke içerisindeki milli gelir düzeyinin yükselmiş olması ifade edilmektedir.

Ekonomik büyüme kavramı verimlilik, üretkenlik, ekonomik açıdan içinde bulunulan durum gibi ülkeler için temel konular üzerinde belirleyici olması sebebiyle yoğun olarak araştırılan bir yapıdadır (Şiriner ve Doğru, 2005: 162). Bu nedenle ekonomik büyümenin günümüz koşullarında bireyler ve ülkeler düzeyinde önem ifade ettiğini söylemek mümkündür.

Aşağıdaki tabloda ekonomik büyüme ile ilişkili olan faaliyet ve kavramlar yer almaktadır.

Tablo 11. Ekonomik Büyüme ile İlgili Kavramlar

ÜRETİM YOLU	**HARCAMALAR YOLU**	**GELİR YOLU**
Gayri safi katma değerler	Özel Nihai Tüketim	Maaş ve Ücretler
Tarım	+ Devlet Nihai Tüketimi	+ Müteşebbis Gelirleri
+ Madencilik	+ Gayri Safi Sabit Sermaye Teşekkülü	+ Mülkiyet Geliri
+ İmalat	+ Stok Değişmeleri	Net Kira
+ Elektrik, su ve doğalgaz	+ Mal ve hizmet İhracatı	Net Faiz
+ İnşaat	- Mal ve Hizmet İthalatı	Temettü
+ Ticaret	+ Dış Alem Net Faktör Gelirleri	+ Kar
+ Ulaştırma		- Aşınma ve Eskime
+ Konut		+ Dolaylı Vergiler
+ Hizmetler		- Sübvansiyonlar
+ İthalat vergileri		
+ Dış alem net faktör gelirleri		
GAYRİ SAFİ MİLLİ HASILA ÜRETİM =	**GAYRİ SAFİ MİLLİ HARCAMALAR =**	**GAYRİ SAFİ MİLLİ GELİR =**

Kaynak: Akkoç, 2010: 57.

Tablo 11'deki bilgiler ekonomik büyüme üretim, harcama ve gelir olmak üzere üç temel kategoride ele alınabilir. Bu da ekonomik büyümenin tanımında üretime odaklanmanın yetersiz kaldığını desteklemektedir. Üretim ve hizmet sektörlerindeki işletmeler, vergiler, nihai tüketim gibi pek çok faktörün ekonomik büyüme kavramı kapsamında yer aldığı yukarıdaki tablo aracılığıyla anlaşılmaktadır.

Ekonomik büyüme, ülkeler açısından bugünkü ve gelecek nesillerin yüksek refah içerisinde yaşamalarını sağlama amacına yönelik bir biçimde hizmet etmektedir (Doğan, 2014: 365). Bu nedenle ülkelerin yüksek düzeyde ekonomik büyüme oranları yakalama ve bunu sürdürme yönünde hedeflerinin bulunması son derece olağan bir durum olarak değerlendirilmektedir.

2.7. Ekonomik Büyümenin Kaynakları

Ekonomik büyüme, ulusal ekonomim gelişmesi – büyümesi – yönündeki faaliyetlerden oluşmaktadır (Bahar ve Bozkurt, 2010: 256). Ekonomik büyümenin kaynakları hakkındaki açıklama kapsamında işgücü, sermaye ve teknoloji olmak üzere üç farklı başlıkta ilerleme kaydedilmektedir.

2.7.1. İşgücü

İşgücü, ekonomik büyümenin temel kaynaklarından birisidir ve üretim yapılmasındaki temel belirleyici konumundadır. Son yüzyıldaki politikalarla birlikte işgücünden üretimde daha fazla yararlanılması hedeflenmektedir (Aydemir, 2013: 116). İşgücünün yüksek olması, ülkenin ekonomik büyüme kaydedilmesi bakımından yardımcı rol üstlenecek nitelikte olsa da bu durumun yeterli gelmediğidikkat edilmesi gereken bir ayrıntıdır.

2.7.2. Sermaye

Sermaye, ekonomik büyüme kaynaklarından bir diğeri olup fiziksel, ekonomik, beşeri, sosyal sermaye gibi türleri içermektedir. Bu noktada beşeri ve sosyal sermayenin ekonomi ile ilgili literatürde daha geç yer almaya başlaması söz konusu olmuştur (Bal vd., 2014: 1). Maddi olarak sahip olunan sermayenin yanında beşeri sermaye ekonomik büyüme açısından belirleyici konuma gelmiştir ve işgücünün ekonomik büyüme kapsamındaki yeri bunu desteklemektedir.

Beşeri sermayenin ekonomik büyüme açısından önemi geç fark edilse de bu konuya gösterilen ilgi düzeyi yüksektir. Bilgilere göre beşeri sermaye ve ekonomik büyüme ilişkisi yoğun bir biçimde araştırılmaktadır. Eğitim, okullaşma, ihracat gibi alanlarda yapılan yatırımların farklı araştırmalarda üzerinde durulan bir yapıya sahip olduğu tablo üzerindeki bilgiler aracılığıyla anlaşılmaktadır. Bu noktada maddi sermayenin ekonomik büyümedeki temel belirleyicilerden olduğu gerçeği göz ardı edilmemeli, beşeri sermayeye de önem verdiği şeklinde yorumlanmalıdır.

2.7.3. Teknoloji

Pala (2016: 474), yaşadığımız dönemde ülkeler arası rekabet gücünü belirleyen en önemli faktörün teknolojik kapasite olduğunu belirtir. Ülke iç pazarı büyüme teorilerinden Rebelo'ya (1991) göre teknolojik gelişme ekonomik büyümeye hız kazandırmaktadır. Teknolojinin rekabet gücünün belirleyicisi konumunda olması, ekonomik büyümenin kaynakları arasında teknolojinin de yer edinmesini sağlamıştır. Teknoloji geliştikçe ekonomik büyüme kaynağı olarak etkilerinin daha fazla olması beklenmektedir.

2.8. Ekonomik Büyümenin Ölçülmesi ile İlgili Kuramlar

Finansal açıdan kaydedilen ilerlemenin etkisiyle birlikte artan talep, ekonomik büyümenin ölçülmesi yönündeki girişimleri artırmaktadır (Türedi ve Berber, 2010: 302). Finansal kalkınma ve ekonomik büyüme arasındaki ilişkinin niteliği, bu yöndeki girişimlerin belirleyicisi konumundadır. Bu nedenle özellikle son yüzyılın ikinci yarısından itibaren bu konu daha fazla ilgi çekmeye başlamıştır.

Ekonomik büyümenin ölçülmesi ile ilgili başlıca kuramlar aşağıdaki gibi sıralanmaktadır (Alataş, 2014: 29):

i. Lewis'in kalkınma modeli,
ii. Chenery modeli,
iii. Rostow'un gelişme aşamaları modeli,
iv. Harrod-Domar büyüme modeli,
v. Paul Rosenstein büyüme modeli,
vi. Murphy-Shleifer-Vishny modeli,
vii. RagnarNurkse modeli,
viii. Albert Otto modeli,
ix. Paul Patrick modeli,
x. O-ring model,
xi. Karl Gunnar modeli,
xii. Alexander Gerschenkon modeli şeklindedir.

Görüldüğü üzere ekonomik büyüme kavramını açıklamak için ortaya çok sayıda model – kuram – konmuştur. Bu modellerin her birisi farklı bir bakış açısına sahip olacak şekilde ekonomik büyümeyi açıklamaya odaklanmaktadır.

Ekonomi ile ilgili literatürde büyüme en geniş çerçevede araştırılan konulardan birisidir (Korkmaz, 2014: 120). Bunun nedenlerinin başında ise her ülkenin daha iyi ekonomik koşullara sahip olma ve vatandaşlarını daha refah bir ortamda yaşamasını sağlamanın olması gelmektedir.

Literatürde ekonomik büyüme ve ölçümüyle ilgili başlıca çalışmalar ve çalışmalarda elde edilememiştir.Gelişmekte olan ülkelerin birçoğu, turizmi kıt finansal kaynaklar, iş yaratma, döviz kazancı ve teknik yardım kaynağı olarak hizmet ettiği için ekonomik büyüme ve gelişme stratejilerinin önemli ve ayrılmaz bir parçası olarak görmeye başlamıştır (Sinclair, 1998; Dieke, 2004; Fayissa ve diğerleri, 2007).

Ekonomik büyümenin tespit edilmesine yönelik çok sayıda araştırma yapılmaktadır. Yirminci yüzyılın sonlarından itibaren ve yirmi birinci yüzyılın ilk dönemlerinde konunun yoğun biçimde araştırılması, aynı zamanda önemini koruduğunu – hatta artırdığını – göstermektedir.

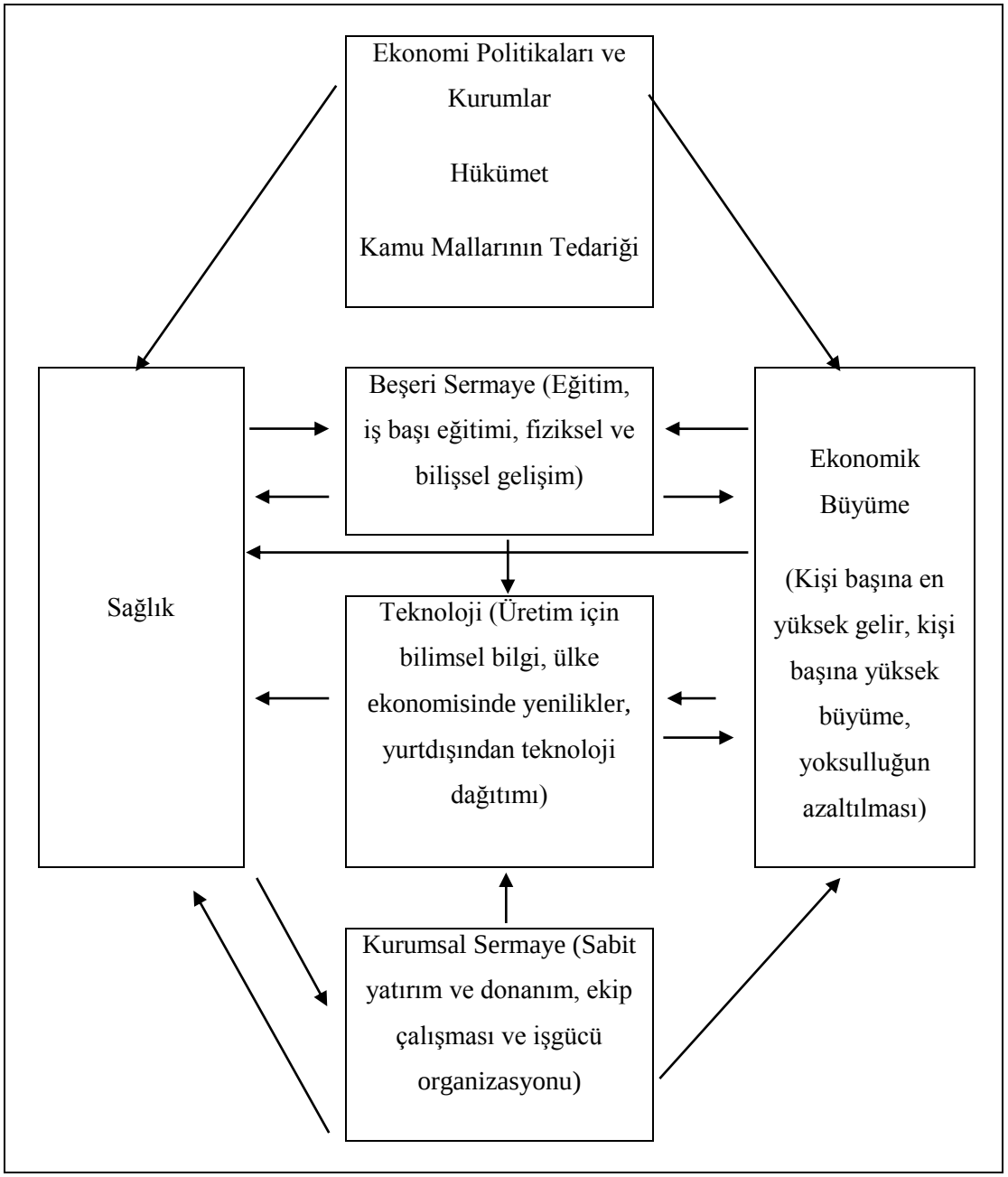
2.9. Ekonomik Büyümeyi Etkileyen Faktörler

Sürdürülebilirlik, ekonomik büyümeyi etkileyen temel faktörlerden birisi konumundadır. Sürdürülebilirliğin ekonomik büyüme üzerindeki doğrudan etkileri sebebiyle ülkelerin sürdürülebilir bir biçimde büyüme hedefleri ön plana çıkmaktadır (Kızılkaya, Sofuoğlu ve Karaçor, 2016: 204). Bu nedenle ülkelerin turizm, sanayi gibi sektörlerindeki durumunun önem düzeyi artmaktadır.

Para ve kredi büyüklükleri, ekonomik büyüme üzerinde etkili faktörler arasında yer almaktadır (Mercan ve Peker, 2013: 100). Ekonominin sağlıklı bir biçimde ilerlemesi ve ekonomik açıdan derinlik sağlanabilmesi noktasında etkili faktörler olmaları, ekonomik büyüme üzerinde para ve kredi büyüklüğünün etkili olmasını kaçınılmaz hale getirmektedir.

İhracat, ekonomik büyümenin üzerinde etkisi olan bir başka faktördür. İhracatın büyümesiyle birlikte ekonomik büyüme seviyesinin de büyümesi beklenmektedir (Esen ve Özata, 2017: 46). Özellikle küreselleşme sonrasında ülkeler arasındaki ekonomik sınırların ortadan kalktığı bu dönemde ihracatın ekonomik büyüme üzerindeki etki düzeyi de artış göstermektedir.

Sektörlere göre ekonomik büyüme üzerinde etkili faktörler değişebilir. Sağlık sektörü açısından durum aşağıdaki şekilde gösterilmiştir.

Şekil 4. Sağlık Sektörü ve Ekonomik Büyüme

Kaynak: Alataş, 2014: 17.

Şekil 4'teki bilgilere göre sağlık sektörü politikalar, beşeri sermaye, kurumsal sermaye ve teknoloji boyutları özelinde ekonomik büyüme üzerinde etkili olmaktadır. Yukarıdaki şekil üzerinde yer alan bilgiler sağlık sektörünün ekonomik büyüme açısından önemli bir girdi konumunda olduğunu göstermektedir.

Ekonomik büyüme üzerinde etkisi olan diğer faktörler aşağıdaki gibi sıralanmaktadır (Yakıcı Ayan, Ünal ve Samut, 2017: 204-205):

i. Enflasyon,
ii. Milli gelir,
iii. Yatırımların GSHY'ye oranı,
iv. Tasarruflar,
v. Borçlar,
vi. İstihdam ve işgücüne katılım düzeyi,
vii. İş verimliliği,
viii. Araştırma-geliştirme harcamaları,
ix. Hizmet sektörü,
x. Beşeri sermaye,
xi. Eğitim ve sağlık açısından içinde bulunulan durum,
xii. Sektörlerin kendilerine özgü yapıları,
xiii. Kentleşme oranı,
xiv. Nüfus,
xv. Teknoloji,
xvi. İnsani gelişim endeksi,
xvii. Krizler,
xviii. Geliştirilen ve üretilen politikalar,
xix. Eğitime yapılan yatırımlar şeklindedir.

Görüldüğü üzere ekonomik büyüme üzerinde etkisi bulunan oldukça fazla faktör vardır ve bunların sayısı artırılabilir. . Yine de sıralanan faktörler ekonomik büyüme üzerinde etkili olan faktörler arasında öne çıkanları ortaya koymak adına yeterli görünmektedir.

Ülkelerin karşılaştıkları ekonomik sorunlar ve bu sorunların çözümünde izlenen yol, ekonomik büyüme üzerinde etkili olan faktörlerden bir diğeridir (Kanca, 2015: 2). Buradan hareketle kriz yönetiminin ekonomik büyüme yönünü belirleyen

bir yapıda olduğu değerlendirmesi yapılabilir.Türkiye'de Tosun (1999), Guduz ve Hatemi (2005) ve Zortuk (2009), turizm kaynaklı ekonomik büyüme hipotezi için ampirik destek bulmuşlardır. Ancak Katircioğlu (2009), Türkiye'de TLGH'nin geçerliliğini test etmek için sınır testini ve Johansen tekniğini eşbütünleşme için kullanıyor ve hem sınırların hem de Johansen testinin uluslararası turizm ile ekonomik büyüme arasındaki uzun vadeli denge ilişkisini onaylamadığını tespit etmektedir. Bu üç çalışma için sonuçlardaki fark, zaman dilimlerinin farklılığına ve her bir makale tarafından seçilen İstatistiksel Örnek ve metodolojiye bağlanabilir.

3. BÖLÜM
UZAKDOĞU EKONOMİLERİ VE MALEZYA

Malezya, Güneydoğu Asya'da bulunan bir ülkedir. Kuzey enlemi 2 °30 ° ve doğu boylamı 112 °30 ° arasındadır. Malezya, Malay Yarımadası'nın ucunda bulunan Batı Malezya ile Borneo Adası'nın kuzeyinde bulunan Doğu Malezya olmak üzere iki kısımdan oluşmakta olup Güney Çin Denizi tarafından ayrılmaktadır. Batı Malezya, kuzeyde Tayland ve güneyde Singapur, Doğu Malezya ise güneyde Endonezya ile orta kuzey kısmında Brunei ile komşudur.

Dünyada en çok turist çeken ülkelerden birisi konumunda olan Malezya, önemli miktarda turizm geliri sağlamaktadır ve turizmden elde edilen gelirin ülkenin ekonomik büyüme performansını etkilemesi kaçınılmaz olmaktadır. Malezya'yı ziyaret eden turistlerin ülke ekonomisine 15 ile 20 milyar dolar arasında katkısının bulunduğu tahmin edilmektedir

3.1MALEZYA İLE İLGİLİ GENEL BİLGİLER

Resmi Adı: Malezya

Başkent: Kuala Lumpur

Nüfus: 32.385.000

Yüzölçümü: 330.803 km²

Dil: Malayca

Para Birimi: Ringgit (1 USD ~ 4,2 MYR)

Başlıca şehirleri: Seberang Perai, Kajang

Yönetim Şekli: Federal Parlamenter Monarşi

Zaman Ayarı: GMT+8

Yang di-Pertuan Agong (Kral): Abdullah Şah

Başbakan: Mahathir Mohamad

GSYIH (NOMİNAL)	354 milyar $ (2018)
KİŞİ BAŞINA GSYİH	10.942 $ (2018)
GSYİH BÜYÜME HIZI (Reel)	%4,7 (2018)
ENFLASYON ORANI	%1 (2018)
İŞSİZLİK ORANI	%3,3 (2018)
TOPLAM İHRACATI	248 Milyar 286 Milyon $
TOPLAM İTHALATI	211 Milyar 452 Milyon $
TÜRKİYE'YE İHRACATI	1 Milyar 984 Milyon $
TÜRKİYE'DEN İTHALATI	451 Milyon 883 Bin $

Kaynak:https://www.tim.org.tr/files/downloads/Ulke_Bilgi_Notlar%C4%B1/MALEZYA%20B%C4%B0LG%C4%B0%20NOTU.pdf, Erişim tarihi:8.01.2020

3.2Malezya'nın İthalatında Ülkeler

ÇİN

SİNGAPUR

ABD

JAPONYA

TAYVAN

TAYLAND

ENDONEZYA

GÜNEY KORE

HİNDİSTAN

TÜRKİYE (Yüzde 0.45 lik bir dilimle 37 sırada yer alıyor)

3.3Malezya'nın İhracatında Ülkeler

SİNGAPUR

ÇİN

ABD

HONK KONG

JAPONYA

TAYLAND

HİNDİSTAN

VİETNAM

GÜNEY KORE

TÜRKİYE (yüzde 1.98 LİK bir payla 20nci sırada yer alıyor)

3.4. Araştırmada Kullanılan Veri Yapısı

Bu bölümde, veri seti kullanılarak yapılan analizlerin bulgularını ve aşağıda belirtilen bölümde açıklanan yöntemleri sunuyoruz. Nesnel olarak, analizler iki adımda gerçekleştirildi: Öncelikle, belirlenecek birim kök testi, serinin bütünleşme sırasını ve ikincisi, sınır testi ve ARDL tahmini yapılacaktır. Malezya ile Filipinler,

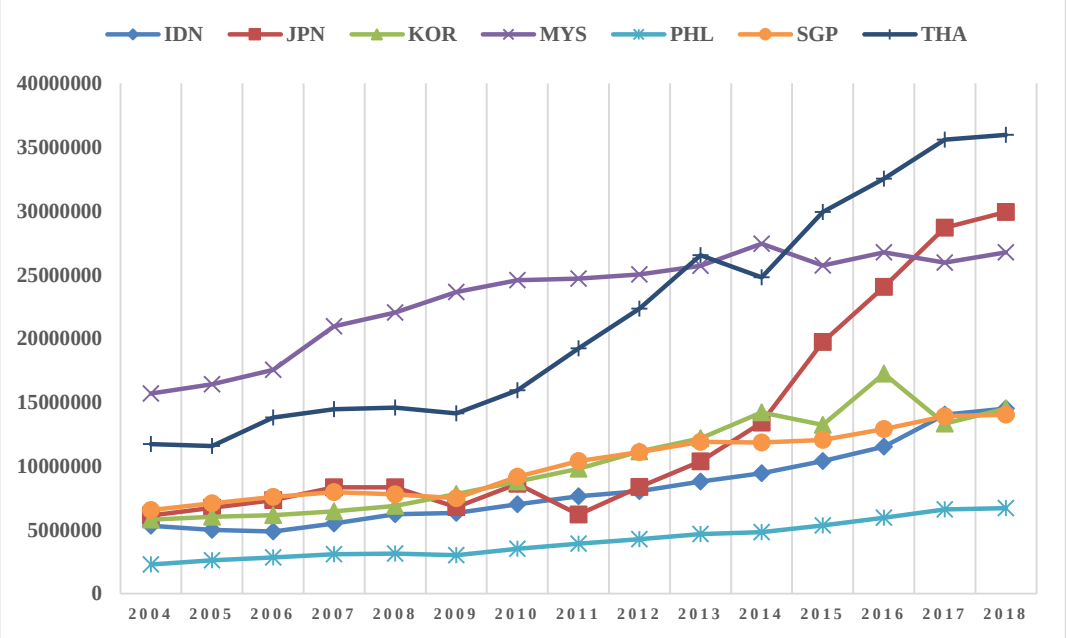
Endonezya, Singapur, Tayland, Japonya ve Güney Kore ülkelerinin 15 yıllık verileri arasında bir karşılaştırma yapılmıştır.

Turizmin, birçok avantajı ve faydası olan bir endüstri olduğu herkes tarafından bilinmektedir. Turizmin önemi, bir ülke, ekonomi, endüstriler, kültür ve toplumlar, insanlar ve çevre için sağladığı büyük avantajlardan görülebilir. Bu belki de başka hiçbir sanayi yapamaz ve turizmin önemini, bir bütün olarak ve dünya için önemli kılan şey sağladığı sayısı avantajlardır. Turizm endüstrisi, turizme ve seyahat edenlerin veya ziyaretçilerin ihtiyaçlarına yönelik ürün ve hizmetler sunan bu sektörlerden oluşan geniş bir gruptur. Bu grup veya zincir ayrıca bizi turizm endüstrisinin değer zincirine de işaret etmektedir. Turizm endüstrisi, sağladığı faydalar için ve birçok sektör için talep ve büyüme sağlayan ticari bir faaliyet olarak rol alması nedeniyle önemlidir. Turizm sadece daha ekonomik faaliyetlere katkıda bulunmaz, aynı zamanda daha fazla istihdam, gelir sağlar ve kalkınmada önemli bir rol oynar. Aynı bağlamda, Oh (2005) 'in deneyimi hakkında Engle ve Granger iki aşamalı yaklaşımı ve (VAR) modelini kullanarak yaptığı deneysel çalışma, TLGH'nin Kore için tutulmadığı sonucuna varmıştır. Güney Kore ve Tayvan, Granger nedensellik testini kullanarak Kim, Chen ve Jang'a (2006) göre benzer ekonomik gelişme deneyimlerine sahip olsalar da, Tayvan için turizm gelişimi ile ekonomik büyüme arasındaki çift yönlü bir nedensellik ilişkisini ve iki yönlü bir nedensellik olduğunu doğruladılar.

Mulok, Mansur, Kogid, Asid ve Lily (2012) nin son zamanlarda kullanan eş zamanlı olarak ARDL sınır testi yaklaşımı geliştirmiştir. Turist sayısı ve Malezya için ekonomik büyüme göstergesine ilişkin uzun dönem dizi davranışına dayanarak tahmin edilen sonuç, bu değişkenlerin eşbütünleşmediğini göstermektedir. Ancak, ampirik bulgular, ekonomik büyümenin turizm üzerinde doğrudan etkili olduğunu ve ekonomik büyümenin Malezya'daki turizm faaliyetlerini etkilediğini ve bunun tersini etkilediğini göstermektedir. Bununla birlikte, yazarlar, turizm sektörünün bir ülkenin ekonomisine olan katkısının inkar edilemeyeceği sonucuna varmıştır, çünkü bu sektör literatür incelemelerinde geniş ölçüde belgelendiği gibi ekonomik büyümeye dolaylı bir etkiye sahip olabilmektedir. Malezya'da da, Kadir ve Jusoff (2010), ticaret

büyümenin, toplam ticaretin, ihracatın ve ithalatın artmasına neden olacağı ve dolayısıyla ekonomik politikanın turizm sektörünün iyileştirilmesine odaklanması gerektiği sonucuna varmıştır.

Son atmış yılda, turizm endüstrisi uzun bir gelişme ve ekonomik çeşitlilik yaşamıştır ve onu dünyanın en hızlı büyüyen sanayi sektörlerinden biri haline getirmiştir.

Şekil 5. Ülkeler Arası Turist Sayısının Karşılaştırması

Şekil 5'da turist sayısı karşılaştırması yapılmıştır.Malezya ile Filipinler, Endonezya, Singapur, Tayland, Japonya ve Güney Kore 15 yıllık turist sayısı konusunda bir karşılaştırma yapılmıştır.

Yedi ülke arasında en az turist sayısında artış görülen Filipinler olmuştur. Bu ülke 2004'te 229 bin turiste sahipken 2018'de 6 milyon turisti bulunmaktadır.Yedi ülke arasında en başarılı ülke Tayland olarak söylenebilir. Bu ülke başarılı bir şekilde turist sayısını yükseltmiştir. 2004 yılında 11 milyon turiste sahipken 2018 itibari ile

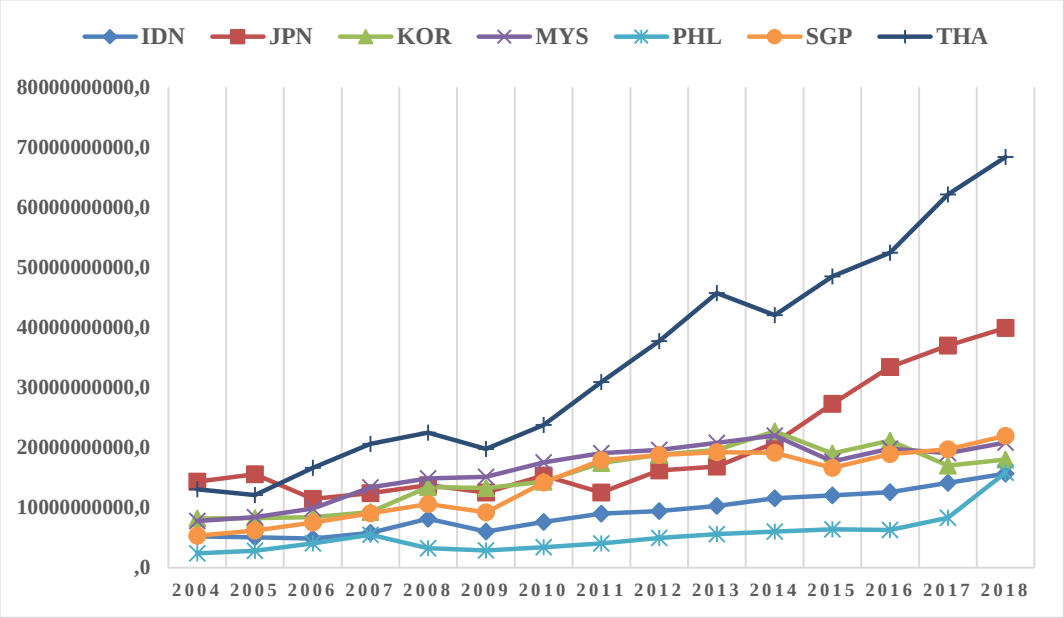
36 milyon turisti bulunmaktadır. Bu ülkeler arasında Japonya 2014 de belirgin bir şekilde atağa geçmiş ve turist sayısında belirgin bir artış görülmektedir.

Endonezya, Singapur, ve Güney Kore ülkeleri bir birlerine çok yakın haraket etmektedirler. Bu ülkeler 2004'de ve 2018'de aynı turist sayılarına sahipler.

Turist sayısı konusuda Malezya ise Tayland ve Japonya'dan sonra üçüncü yere sahiptir.Malezya'nın turist sayısı devamli ve düzenli bir şekilde yükselmektedir.Malezya 2004'te 15 milyon turiste sahipken 2018'de 26 milyon turisti bulunmaktadır.

Turist sayısı ve turist geliri arasında çok belirgin bir ilişki olduğu aşikardır. Ne kadar turist sayısı çoğaldıkça turist gelirinde de o kadar yükselme görülmektedir. Bunun en iyi örneği Taylant'dır.Tayland, resmi adıyla Tayland Krallığı, Hindiçin yarımadasının orta kısmında bulunan Güneydoğu Asya ülkesi. Sınırları batıda Myanmar, doğuda Kamboçya, kuzeyde Laos ve güneyde Malezya ülkeleri bulunmaktadır. Aynı zamanda Güneyinde Tayland Körfezi, batısında Andaman Denizi yer almaktadır. Bu ülke hem turist sayısı hemde turist geliri konusunda altı ülke ile karşılaştırdığımızda lider durumda olduğu tespit edilmiştir.

Bu çalışmanın odak noktası olan Malezya, hem turist sayısı hemde turist geliri konusunda üçüncü sırada yer almaktadır. Son 15 yılda, hem turist sayısı hemde turist geliri konusunda Tayland ve Japonya ile rekabet içerisindedir.

Şekil 6. Turist Geliri Karşılaştırması

Şekil 6'de turist geliri karşılaştırması yapılmıştır. Malezya ile Filipinler, Endonezya, Singapur, Tayland, Japonya ve Güney Kore ülkelerinin 15 yıllık turist gelirleri arasında bir karşılaştırma yapılmıştır.

Turist geliri karşılaştırması yapıldığında, Tayland ve Japonya dışında başka beş ülkenin bir birine çok yakın hareket ettiği görülmektedir. Tayland 2004'te 13 milyar dolar turistlerden para kazanmış, bu rakam 2018'de 68 milyar dolara yükselmiştir.

Malezya 2004'te 7 milyar dolar turistlerden para kazanmış, bu rakam 2018'de 20 milyar dolara yükselmiştir.Malezya turist sayısı konusunda belirgin bir şekilde üçüncü sıradayken, turist geliri konusunda üçüncülük için birçok ülke ile rekabet içerisindedir.

Filipinler, Endonezya, Singapur ve Güney Kore arasında turist geliri konusunda çok benzerlik tespit edilmiştir. 2004'ten 2018 kadar birbirlerine çok yakın hareket etmişlerdir.

Şekil 5 ve 6'deki karşılaştırmalarda, son 15 yılın verileri değerlendirilmiştir. Bu verilere dayanarak Malezya ile Filipinler, Endonezya, Singapur, Tayland, Japonya ve Güney Kore ülkelerinin durumları turist sayısı ve geliri konusunda ele alınmıştır.

Dritsakis (2004), turizmin Yunanistan'ın uzun vadeli ekonomik büyümesi üzerindeki etkisini benzer bir yöntem kullanarak incelemiştir. Bir ortak entegre vektör GSYİH, reel efektif döviz kuru ve 1960'dan 2000'e kadar uluslararası turizm kazancı arasında bulunmuştur. Özetle, araştırması hem turizm amaçlı ekonomik kalkınmayı hem de ekonomik odaklı turizm büyümesini desteklemektedir.Bu bölümde çalışmamızda kullanılan veriler ve ampirik metodoloji anlatılmaktadır. Çalışmanın amacı Malezya'nın turizm sektörünün ekonomik büyüme üzerinde etkisi ve bu etkinin etkenlerini belirlemektir. Ayrıca bu çalışma ekonomik büyüme üzerindeki etkinin kısa veya üzün vadeli bir etki olduğunu araştırmaktadır. Veriler dünya bankası kalkınma veri bankası web sitesinden alınmıştır. Çalışmada analiz için seçilen dönem 1990 – 2018 yılları dönemleridir. Veriler yıllık olarak kullanılmıştır.Bu çalışmada ARDL modeli kullanılmıştır. Bu çalışmada kullanılan değişkenler Tablo 12'de gösterilmektedir.

Tablo 12. Çalışmanın Değişkenleri

Bağımsız değişkenler		**Bağımlı değişken**	
Turist sayısı	ARVL	GSYİH	GDP
Turizm geliri	REV		
Reel döviz kuru	EXC		
Sermaye birikimi	GCI		
Turizm geliri (GSMH%)	REVG		

GSYİH, ekonomik büyümenin en önemli kriterlerinden biridir ve bu çalışmada ekonomik büyüme değişkeni olarak belirlenmiştir. Turist sayısı, Turizm geliri, Reel döviz kuru, Sermaye birikimi ve Turizm geliri (GSMH%) bağımsız

değişken olarak belirlenmiştir. Ayrıca değişkenlerin logaritması analizlerimizde kullanılacaktır.Dolayısıyla teorik modelimiz aşağıda belirtilmiştir.

$$LGDP = f(LREV, LREVG, LEXC, LGCI, LARVL)$$

Aşağıdaki tabloda, veri kümesinin özet bir açıklaması verilmektedir. Bu çalışmanın analizleri için EVIEWS 10 programı kullanılmıştır.

Tablo 13. Tanımlayıcı İstatistikler

	GDP	**GCI**	**EXC**	**ARVL**	**REV**	**REVG**
Orta	1.72E+11	4.45E+10	3.368801	16029393	1.02E+10	5.813793
Medyan	1.25E+11	3.69E+10	3.436900	15703000	7.80E+09	5.800000
Max.	3.54E+11	8.44E+10	4.300306	27437000	2.20E+10	7.100000
Min.	4.40E+10	1.42E+10	2.507334	5551000.	1.56E+09	4.600000
Std. Dev.	1.05E+11	2.41E+10	0.555646	8274678.	7.40E+09	0.493330
Jarque-Bera	3.319742	3.265072	2.190449	3.437245	3.347360	0.843691
Olasılık	0.190164	0.195433	0.334465	0.179313	0.187556	0.655835
Toplam	4.98E+12	1.29E+12	97.69523	4.65E+08	2.96E+11	168.6000
Sum Sq. Dev.	3.08E+23	1.63E+22	8.644788	1.92E+15	1.53E+21	6.814483
Gözlemler	29	29	29	29	29	29

Veri seti kullanılarak yapılan analizlerin bulgularını ve yukarıda belirtilen bölümde açıklanan yöntemleri sunuyoruz. Nesnel olarak, analizler iki adımda gerçekleştirilmiştir. Belirlenmiş olan birim kök testi, serinin bütünleşme sırasını ve ikincisi, sınır testi ve ARDL tahmini yapılmıştır.

3.5. Araştırmanın Bulguları

Bu çalışmada Malezya'nın turizm sektörünün ekonomik büyüme üzerinde etkisini araştırmaktadır. Bu etkini araştırmak için ARDL-ECM modeli kullanmaktadır. Bu model için öncelikle serilerin durağan olup olmadıkları araştırıldı ve serilerin I(1) oldurdukları tespit edilmiştir. Daha sonra akaike bilgi kriter ile ARDL için en küçük akaike değeri ve uygun model bulunmuştur. LM test ile otokorelasyon ve brucsh-pagan test ile farklı serpilimsellik araştırıldı. Ramsey test ile modelin istikralı olduğu tespit edilmiştir. Modelin varsayımlarını kontrol ettikten sonra ARDL uzun dönem ve Bounds test sonuçları araştırıldı. Son bölümde kısa dönem ilişkiler ve hata düzeltme katsayısı tahmin edilmiştir.

3.5.1. Birim kök

İlk olarak, Akaike bilgi kriterine (AIC) sahip Augmented Dickey Fuller (ADF) yöntemini kullanarak birim kök testlerini yaptık. Burada, birim kök testinin sıfır hipotezini reddetmek için ADF istatistiğinin değerini kritik değerlerle karşılaştırdığımızı belirtiyoruz. Mutlak değer açısından, t istatistiği genel olarak% 5'teki kritik değerden büyük olduğunda sıfır hipotezi reddeder, aksi takdirde kabul ederiz. Tablo 14'da serilerin birim kökü için test edilmiştir.

Tablo 14. Birim Kök ADF Test Sonuçları

Null Hypothesis: D(LARVL) has a unit root				
Exogenous: Constant, Linear Trend				
Lag Length: 0 (Automatic - based on SIC, maxlag=6)				
			t-Statistic	Prob.
Augmented Dickey-Fuller test statistic			-4.816112	0.0034
Test critical values:	1% level		-4.339330	
	5% level		-3.587527	
Null Hypothesis: D(LEXC) has a unit root				

Exogenous: Constant, Linear Trend				
Lag Length: 0 (Automatic - based on SIC, maxlag=6)				
			t-Statistic	Prob.
Augmented Dickey-Fuller test statistic			-3.912049	0.0255
Test critical values:	1% level		-4.339330	
	5% level		-3.587527	
Null Hypothesis: D(LGCI) has a unit root				
Exogenous: Constant, Linear Trend				
Lag Length: 0 (Automatic - based on SIC, maxlag=6)				
			t-Statistic	Prob.
Augmented Dickey-Fuller test statistic			-4.916038	0.0027
Test critical values:	1% level		-4.339330	
	5% level		-3.587527	
Null Hypothesis: D(LGDP) has a unit root				
Exogenous: Constant, Linear Trend				
Lag Length: 0 (Automatic - based on SIC, maxlag=6)				
			t-Statistic	Prob.
Augmented Dickey-Fuller test statistic			-4.461867	0.0076
Test critical values:	1% level		-4.339330	
	5% level		-3.587527	
Null Hypothesis: D(LREV) has a unit root				
Exogenous: Constant, Linear Trend				
Lag Length: 0 (Automatic - based on SIC, maxlag=6)				
			t-Statistic	Prob.
Augmented Dickey-Fuller test statistic			-4.826536	0.0033
Test critical values:	1% level		-4.339330	
	5% level		-3.587527	
Null Hypothesis: LREVG has a unit root				

Exogenous: Constant, Linear Trend				
Lag Length: 0 (Automatic - based on SIC, maxlag=6)				
			t-Statistic	Prob.
Augmented Dickey-Fuller test statistic			-5.202628	0.0013
Test critical values:	1% level		-4.323979	
	5% level		-3.580623	

ADF test sonuçları tabloda gösterilmektedir. LARVL ve LEXC değişkenleri düzeyde (I(0)) durağan olmadıkları için birinci farklarında test edilmiştir. LARVL ve LEXC serileri birinci faklarında (I(1)) 0,05'den küçük olasılık değerlerine sahiptirler ve böylece ADF testinin sıfır hipotezini reddedilmektedir. Dolaysıyla bu seriler birinci farklarında durağan oldukları tespit edilmiştir. LGCI, LGDP ve LREV serileri aynı şekilde birinci farklarında test edilmiştir ve test sonuçları bu serilerin ADF olasılık değerlerini 0,05'den daha küçük olduğunu göstermektedir. Dolaysıyla bu serilerde birinci farklarında (I(1)) durağandır.

3.5.2. ARDL Model

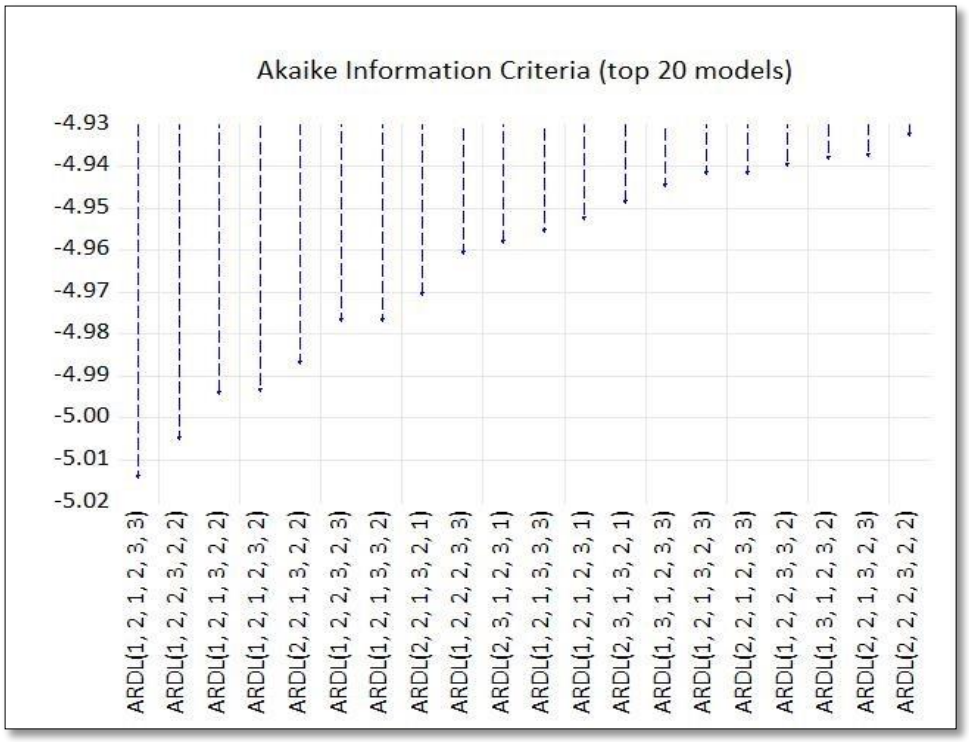
Otoregressive Distributed Lag (ARDL) sınır testi yaklaşımı, turizmin Malezya'daki ekonomik büyüme üzerindeki etkisini incelemek için bu çalışmada kullanılmıştır. ARDL modelleme yaklaşımı başlangıçta Pesaran ve Shin (1999) tarafından tanıtıldı ve daha sonra Pesaran, Shin ve Smith (2001) tarafından genişletildi. Bu yaklaşım, geleneksel eşbütünleşme teknikleri türüne göre birkaç avantaja sahip olan Sınırsız Hata Düzeltme Modelinin (UECM) tahminine dayanmaktadır. İlk olarak, küçük bir örneklem büyüklüğü çalışmasına uygulanabilir (Pesaran ve Ark., 2001) ve bu nedenle sınır testlerinin yapılması bu çalışma için uygun olacaktır. İkincisi, modelin kısa ve uzun dönem bileşenlerini aynı anda tahmin ederek ihmal değişkenleri ve otokorelasyon ile ilgili sorunları giderir. Üçüncüsü, sınır testinde kullanılan standart Wald veya F istatistikleri, altta yatan değişkenlerin I

(0), I (1) veya kısmi olarak bütünleşik olup olmadığına bakılmaksızın, incelenen değişkenler arasındaki eş bütünleşme olmayan ilişkinin sıfır hipotezi altında standart olmayan bir dağılıma sahiptir. Dördüncüsü, bu teknik genellikle bazı regülatörlerin endojen olmasına rağmen uzun süreli modelin ve geçerli t-istatistiğinin tarafsız tahminlerini sağlamaktadır (Harris ve Sollis 2003).Otoregressif Dağıtılmış Lag (ARDL) sınır testi yaklaşımı, Malezya'da turizmin ekonomik büyüme üzerindeki etkisini incelemek için kullanılmıştır. Genel olarak, analiz turizmin hem kısa hem de uzun vadede Malezya'da ekonomik büyüme üzerinde olumlu bir etkisi olduğunu ortaya koymaktadır.

ARDL, küçük örneklem büyüklüğü için etkilidir, çalışmamızın konusu, çalışmamızda nispeten küçük olan 29 gözlemdir. ARDL modeli düşünülür ve bu model turizm sektörü ve ekonomik büyüme arasındaki ilişkileri kontrol eden analizimiz yapılmıştır. ARDL tahminini yapmak için öncelikle ARDL'nin uygun modelini AIC (Akaike Bilgi Kriterleri) ile belirlenmiştir. İki tür model seçim kriteri vardır, kriter grafiği ve kriter tablosu. Akaike Bilgi Kriterleri tablosu ve grafiği Tablo 15 ve Şekil 5'de gösterilmektedir.

Tablo 15. Model Seçim Kriterleri Tablosu

Model Selection Criteria Table			
Dependent Variable: LGDP			
Model	**LogL**	**AIC****	**Specification**
1425	83.179686	-5.013822	ARDL(1, 2, 1, 2, 3, 3)
1350	83.062212	-5.004786	ARDL(1, 2, 2, 3, 2, 2)
1414	81.922764	-4.994059	ARDL(1, 2, 1, 3, 2, 2)

Şekil 7. Model Seçim Kriterleri Grafiği

Akaike bilgi kriteri (AIC), belirli bir veri kümesi için göreceli istatistiksel modellerin kalitesinin bir tahmincisidir. Veriler için bir model koleksiyonu göz önüne alındığında, AIC diğer modellerin her birine göre her bir modelin kalitesini tahmin eder. Böylece, AIC model seçimi için bir araç sağlamaktadır. Başka bir deyişle, AIC, hem fazla uydurma hem de yetersiz uyma riski ile ilgilenmektedir. Akaıke kriterinin değeri ne kadar az olursa o model en yüksek kaliteye sahiptir. Tablo 4 ve şekil 1'de ARDL modelinin en kaliteli gecikme modelini gösterilmektedir. Bu kritere göre ARDD (1,2,1,2,3,3) -5.0138 değeriyle en düşük Akaike bilgi kriterine sahiptir. Dolaysıyla bu model bu çalışmanın modeli seçilmiştir.

3.5.3. ARDL Model

Uygun modeli Akaike bilgi kriteri ile belirlenmiştir. ARDL modelini ECM modeli, uzun vadeli ve eşbütünleşim formundan önce tahmin edilmiştir. ARDL modelinin tahmininden sonra varsayım teşhisleri kontrol edilmiştir. Tablo 16 ARDL tahminini göstermektedir.

Tablo 16. ARDL Tahmin Tablosu

Dependent Variable: LGDP				
Method: ARDL				
Included observations: 26 after adjustments				
Maximum dependent lags: 2 (Automatic selection)				
Model selection method: Akaike info criterion (AIC)				
Dynamic regressors (3 lags, automatic): LGCI LEXC LARVL LREV LREVG				
Selected Model: ARDL(1, 2, 1, 2, 3, 3)				
Variable	**Coefficient**	**Std. Error**	**t-Statistic**	**Prob.***
LGDP(-1)	0.780609	0.150016	5.203510	0.0008
LGCI	0.218358	0.042984	5.079931	0.0010
LGCI(-1)	0.011308	0.073733	0.153367	0.8819
LGCI(-2)	-0.143224	0.036972	-3.873812	0.0047
LEXC	-0.932420	0.110297	-8.453733	0.0000
LEXC(-1)	0.937484	0.113012	8.295442	0.0000
LARVL	0.146984	0.093677	1.569056	0.1553
LARVL(-1)	0.008015	0.074548	0.107513	0.9170
LARVL(-2)	-0.120050	0.073024	-1.643976	0.1388
LREV	-0.069108	0.075879	-0.910769	0.3890
LREV(-1)	-0.100634	0.060800	-1.655155	0.1365

LREV(-2)	0.148805	0.065487	2.272284	0.0527
LREV(-3)	0.073811	0.033062	2.232546	0.0561
LREVG	-0.008496	0.080430	-0.105633	0.9185
LREVG(-1)	0.345488	0.071870	4.807115	0.0013
LREVG(-2)	-0.065797	0.065589	-1.003169	0.3452
LREVG(-3)	0.056601	0.062580	0.904464	0.3922
C	1.255264	0.769148	1.632020	0.1413
R-squared	0.999700	Mean dependent var		25.79076
Adjusted R-squared	0.999064	S.D. dependent var		0.581569
S.E. of regression	0.017795	Akaike info criterion		-5.013822
F-statistic	1570.223	Durbin-Watson stat		2.947100
Prob(F-statistic)	0.000000			

Genel olarak teşhis seri korelasyon, normallik, Heteroskedastisite (Değişen Varyans) ve Ramsey testinden oluşur ve aşağıda sunulmaktadır.

3.5.4. Seri Korelasyon

Breusch-Godfrey seri korelasyon LM testi, regresyon modelindeki hatalarda otokorelasyon testidir. Regresyon analizinde ele alınan modelden artıkları kullanır ve bunlardan bir test istatistiği elde edilir. Sıfır hipotez, p'ye kadar hiçbir düzenin seri korelasyonunun olmadığıdır. Özellikle, önerilen bir model yapısına dahil edilmemiş olan ve varsa, diğer testlerden yanlış sonuçların alınacağı veya model parametrelerinin alt optimal tahminlerinin elde edileceği anlamına gelen seri korelasyonun varlığını test etmektedir.

Tablo 17. Breusch-Godfrey Seri Korelasyon LM Testi

Breusch-Godfrey Serial Correlation LM Test:			
		Prob.	
F-statistic	2.786.571	Prob. F(2,6)	0.1393

Tablo 17, Breusch-Godfrey seri korelasyon LM testinin sonucunu göstermektedir. Sıfır hipotez modelin deri korelasyonuolmamaktadır. Test sonucunun olasılık değeri 0,05'den büyük olduğu için sıfır hipotez reddedilmemektedir. Dolaysıyla modelin seri korelasyonu yoktur.

3.5.5. Heteroskedastisi (Değişen Varyans)

İstatistiklerde, 1979'da Trevor Breusch ve Adrian Pagan tarafından geliştirilen Breusch-Pagan testi, doğrusal regresyon modelinde heteroskedastisiteyi test etmek için kullanılmaktadır. Bir regresyondan kaynaklanan hataların varyansının bağımsız değişkenlerin değerlerine bağlı olup olmadığını test eder. Bu durumda, heteroskedastisite mevcuttur. Bu testin sıfır hipotezi değişen varyansın olmamasıdır. Tablo 18 test sonucunu göstermektedir.

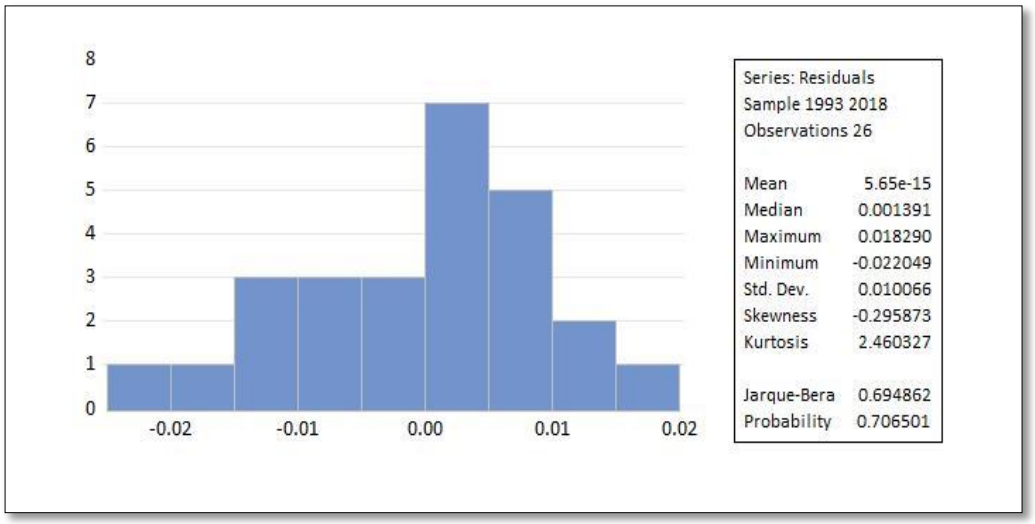
Tablo 18. Breusch-Pagan-Godfrey Test Sonuçları

Heteroskedasticity Test: Breusch-Pagan-Godfrey			
F-statistic	0.505949	Prob. F(17,8)	0.8868
Obs*R-squared	1.347.073	Prob. Chi-Square(17)	0.7041
Scaled explained SS	0.931203	Prob. Chi-Square(17)	10.000

Breusch-Pagan-Godfrey değişen varyans test sonuçlarına göre testin olasılık değeri 0,8868 olarak belirlenmiştir. Dolaysıyla 95% güven derecesiyle sıfır hipotez kabul edilmektedir. Başka bir deyişle modelin değişen varyans problemi yoktur.

3.5.6. Normallik Kontrolü

Normallik testi, bir veri setinin normal bir dağılım tarafından iyi bir şekilde modellenip modellenmediğini belirlemek ve normalde dağıtılmış veri setinin altında yatan rastgele bir değişkenin ne kadar muhtemel olduğunu hesaplamak için kullanılır.

Şekil 8. Normallik Testi

Normallik testin sıfır hipotezi modelin normal dağıtıma sahip olduğudur. Normallik testin istatistiği jarque-bera'dır ve çalışmanın modelinin jarque-bera olasılık değeri Şekil 8'de gösterildiği gibi 0,706 olarak belirlenmiştir. Dolaysıyla 0,05'den büyük olduğu için normallik testin sıfır hipotezi reddedilmemektedir ve bu sonuç modelin normal dağıtıma sahip olduğunu göstermektedir.

3.5.7. Ramsey RESET ve CUSUM İstikrar Testleri

Ramsey RESET test nedir ?. İstikrar testi bilinen testtir ve Testten elde edilen çıktılar, test regresyonunu ve F-istatistiği ile log olasılık oranını, takılan değerlerin gücü katsayılarının sıfır olduğu hipotezini test etmek için rapor etmektedir. Bu testin

sıfır hipotezi modelin fonksiyonel biçiminin doğru olması ve istikrarlı bir model olmasını göstermektedir. Tablo 19, Ramsey RESET test sonuçlarını göstermektedir.

Tablo 19. Ramsey RESET Test Sonucu

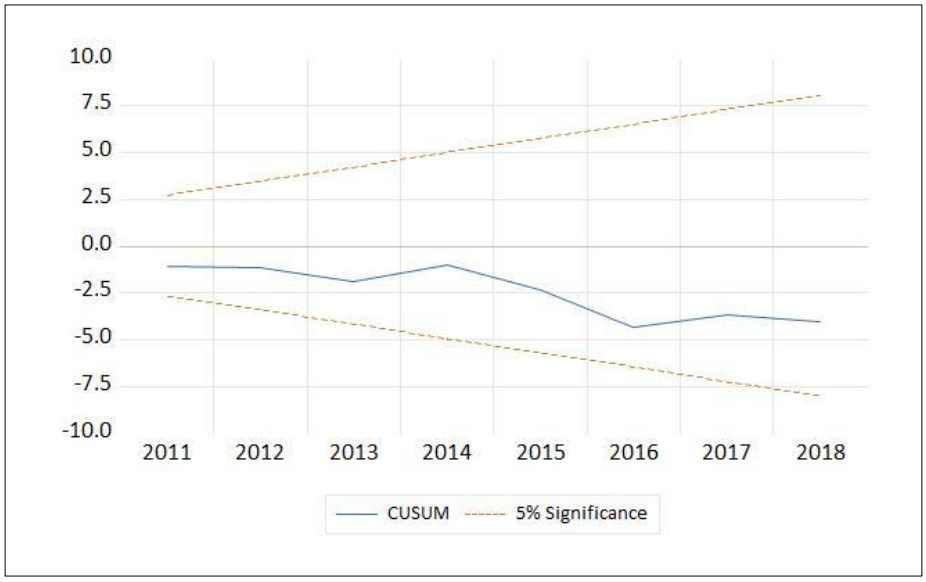
Ramsey RESET Test			
Specification: LGDP LGDP(-1) LGCI LGCI(-1) LGCI(-2) LEXC LEXC(-1)LARVL LARVL(-1) LARVL(-2) LREV LREV(-1) LREV(-2) LREV(-3) LREVG LREVG(-1) LREVG(-2) LREVG(-3) C			
Omitted Variables: Squares of fitted values			
	Value	**df**	**Probability**
t-statistic	0.330404	7	0.7508
F-statistic	0.109167	(1, 7)	0.7508

Ramsey RESET testinin t istatistiğinin ve f istatistiğinin olasılık değerleri Tablo 19'da

gösterilmektedir. Bu olasılık değerleri, 07508 olarak belirlenmiştir ve 0,05'den büyük oldukları için sıfır hipotezi kabul etmektedirler. Dolaysıyla test sonuçları modelin fonksiyonel biçiminin doğru olması ve istikrarlı bir model olmasını göstermektedir.

Cusum testi, $y = X\beta + \varepsilon$ formundaki çoklu doğrusal regresyon modelinde katsayıların (β) istikrarı (stability) değerlendirir. Çıkarım, iç içe geçmiş alt örneklerden yinelenerek hesaplanan özyinelemeli artıkların (bir adım ileri standardize edilmiş önceden tahmin edilmiş hata tahminleri) bir toplam veya kareler toplamı dizisine dayanır. Katsayılı sabitliğin sıfır hipotezi altında, dizinin beklenen aralığın dışındaki değerleri modelde zaman içinde yapısal değişiklik olduğunu

göstermektedir. Dolaysıyla CUSUM testinin grafiği %5 olasılık değerinin güven aralının grafiğinden dışarı çıkmadığı zaman, modelin katsayıları istikralı (stability) değerlerdir.

Şekil 9. CUSUM Test Sonucu

Şekil 9'da gösterildiği gibi, çalışmanın modelinin CUSUM test grafiği, %5 güven aralığının grafiğinden dışarı çıkmamıştır.Çalışmanın modelinin katsayıları istikrarlı değerlerdir.

3.5.8. Uzun Dönem Formu ve Bounds Testi

Çalışmanın modelinin uzun dönem ilişkilerini anlamak için bounds testinin sonuçlarına baktıktan sonra, modelin uzun dönem formunu düzeyde gösterilecektir. Tablo 20'nin birinci bölümü modelin uzun dönemdeki formunu ve ikinci bölüm bounds test sonucunu göstermektedir.

Tablo 20. Uzun Dönem Formu ve Bounds Testi

Levels Equation				
Case 2: Restricted Constant and No Trend				
Variable	**Coefficient**	**Std. Error**	**t-Statistic**	**Prob.**
LGCI	0.394008	0.146028	2.698162	0.0272
LEXC	0.023084	0.224016	0.103048	0.9205
LARVL	0.159301	0.273976	0.581441	0.5770
LREV	0.241003	0.249162	0.967254	0.3617
LREVG	1.494118	1.522015	0.981671	0.3550
C	5.721587	2.311236	2.475553	0.0384
EC = LGDP - (0.3940*LGCI + 0.0231*LEXC + 0.1593*LARVL + 0.2410*LREV + 1.4941*LREVG + 5.7216)				
F-Bounds Test		Null Hypothesis: No levels relationship		
Test Statistic	Value	Signif.	I(0)	I(1)
			Asymptotic: n=1000	
F-statistic	21.43430	10%	2.08	3
K	5	5%	2.39	3.38
		2.5%	2.7	3.73
		1%	3.06	4.15

İlk olarak bounds testin sonuçları değerlendirecektir. Bounds testin sıfır hipotezi modelin uzun dönemde hiçbir ilişkisi olmadığıdır. Bounds testinde eğer f istatistik değeri, I(1)'in güven seviyelerinden büyük değer olursa, testin sıfır hipotezi reddedilecektir. Çalışmanın güven seviyesi %95 olduğu için %5 değerlerini kriter olarak belirlenmiştir. Tablo 22'de gösterildiği gibi f değeri 21.43 olarak belirlenmiştir ve bu değer 3,38 değerinden büyük olduğu için sıfır hipotez

reddedilmektedir. Dolaysıyla bounds test modelin uzun dönemli bir model olduğunu göstermektedir.

Tablo 20'nin birinci kısmı modelin uzun dönemde ilişkilerini göstermektedir. Bu formun olasılık değerleri 0,05'den küçük olursa bağımlı değişken ile uzun dönemde anlamlı ilişkisi olduğu gösterilmektedir. LGCI (sermaye birikimi) değişkenin olasılık değeri 0.05'den küçük olduğu için sıfır hipotezi reddediyor, dolayısıyla uzun dönemde bağımlı değişken (LGDP) etkilemektedir ve bu formda içeresinde LGCI'ın katsayısı pozitif olduğu için bu etki pozitif bir etkidir ve sermaye birikiminin artması uzun dönemde ekonomik büyümeyi etkilemektedir. Diğer değişkenlerin olasılık değerleri 0.05 değerinden büyük olduğu için sıfır hipotezi kabul ederek, uzun dönemde bağımlı değişkeni etkilemediğini belirtmektedir.

3.5.9. EC Formu

EC formu (Error Correction Form) kısa dönemdeki ilişkiyi ve uzun dönemdeki dengene yaklaşma hızını göstermektedir. ARDL ECM formunda CointEq(-1), hata düzeltme terimi olarak tanınmaktadır. Bu terim, dengeye gidiş hızı olarak da tanınmaktadır. Tablo 21, hata düzeltme terimini ve kısa dönemdeki ilişkileri göstermektedir.

Tablo 21. ARDL EC Formu

ARDL Error Correction Regression				
Dependent Variable: D(LGDP)				
Selected Model: ARDL(1, 2, 1, 2, 3, 3)				
Case 2: Restricted Constant and No Trend				
Sample: 1990 2018				
Included observations: 26				
ECM Regression				
Case 2: Restricted Constant and No Trend				
Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
D(LGCI)	0.218358	0.025129	8.689501	0.0000
D(LGCI(-1))	0.143224	0.020244	7.075067	0.0001
D(LEXC)	-0.932420	0.069041	-13.50536	0.0000
D(LARVL)	0.146984	0.044805	3.280549	0.0112
D(LARVL(-1))	0.120050	0.038034	3.156370	0.0135
D(LREV)	-0.069108	0.037469	-1.844399	0.1024
D(LREV(-1))	-0.222616	0.034405	-6.470545	0.0002
D(LREV(-2))	-0.073811	0.018172	-4.061793	0.0036
D(LREVG)	-0.008496	0.036786	-0.230958	0.8231
D(LREVG(-1))	0.009196	0.043553	0.211146	0.8381
D(LREVG(-2))	-0.056601	0.039385	-1.437111	0.1886
CointEq(-1)*	-0.219391	0.013539	-16.20402	0.0000
R-squared	0.992899	Mean dependent var		0.068843
Adjusted R-squared	0.987319	S.D. dependent var		0.119457
S.E. of regression	0.013452	Akaike info criterion		-5.475360
Durbin-Watson stat	2.947100			

EC formu, var olan değişkenler ve onların gecikmesinin bağımlı değişken üzerindeki etkilerini göstermektedir. Bu formda LGCI ve onun birinci gecikmesi LGCI(-1) kısa dönemde bağımlı değişkeni etkilemektedir. LEXC değişkeni gecikmesiz şekil ile LGDP'i etkilemektedir. LARVL ve birinci gecikmesi kısa dönemde bağımlı değişkeni etkilemektedir. LREV kısa dönemde bağımlı değişkeni etkilemiyor ama LREV(-1) ve LREV(-2), bağımlı değişkeni edilmektedir. LREVG ve formdaki gecikmeleri bağımlı değişken ile anlamlı bir ilişkisi yoktur.

CointEq(-1) (hata düzeltme terimi), kısa dönemdeki dengesizliği düzleterek, uzun dönemdeki dengeye yaklaşımının hızını göstermektedir. CointEq(-1) katsayısı negatif ve 0 ve 1 arasında bir değer olması EC modelinin doğru ve anlamlı bir form olduğunu göstermektedir. Çalışmanın CointEq(-1) katsayısı -0.219 olarak belirlenmiştir ve bu kısa dönemindeki dengesizliğin %21,9'u 1 dönem içerisinde düzeltilmektedir. Dolaysıyla denge hızı %21,9 olarak belirlenmiştir.

. Belirlenen denge hızının %21 olduğu, 4 yılda bağımlı değişken ekonomik büyüme, ilişkisi olduğu bağımsız değişkenler ile olan dengesine ulaşmaktadır demektir. Turist sayısı ve birinci gecikmesi kısa dönemde bağımlı değişkeni etkilemektedir. Turizm geliri kısa dönemde bağımlı değişkeni etkilemiyor ama turizm gelirinin birinci gecikmesi ve turizm gelirinin ikinci gecikmesi, bağımlı değişkeni edilmektedir. Çalışmanın sonuçları diğer benzer çalışmalarda gösterilmiştir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu araştırmanın temel amacı olan Malezya özelinde turizm sektörü ve ekonomik büyüme ilişkisinin açıklanarak kayıt edilmiştir. Malezya'nın ekonomik büyüme performansının değerlendirilmesi, araştırmanın öncelikli amaçları arasında yer almaktadır. Ülkenin ekonomik büyüme performansında turizm sektörünün yeri ve öneminin açıklanması, araştırmanın başlıca amaçlarından bir diğeridir.

Turizm, ulusal ve bölgesel ekonomilerde dünyanın en büyük endüstrisi ve iş yaratıcısı olarak bilinmektedir. Dünya Turizm Örgütü (WTO) turizmin dünyanın GSYİH yaklaşık yüzde 10'unu oluşturduğunu ve onu en önemli ekonomik sektör haline getirdiği de hesaplanmıştır. Çalışma içersinde, turizm ve seyahatin yarattığı istihdamın ekonomi - perakende, inşaat, üretim ve telekomünikasyonun yanı sıra doğrudan Seyahat ve Turizm şirketlerinde de yayılımı hakkında ön bilgi vermektedir. Bunun yanı sıra Turizmde, yerel yönetimin daha iyi, su ve kanalizasyon sistemlerinin, yolların, elektrik, telefon ve toplu taşıma ağlarının altyapı oluşumunda önemli rol oynadığı gözlemlenmiştir. Ayrıca, turizm bir ülkenin GSYİH' sine önemli bir katkı sağlamaktadır. Turizmden elde edilen döviz kazancı, brüt gelirlerin büyük bir bölümünü oluşturmaktadır. Bu nedenle, turizm birçok alanda gelişim için az sayıda gerçekçi seçeneklerden biridir. Aynı zamanda, turizm endüstrisinin kısa ila orta vadede küresel olarak büyümeye devam etme olasılığı güçlüdür. Her turist ziyaret ettikleri yerlerde para harcayacak, böylece ziyaret ettikleri yerin geliri olacaktır. Turistlerin harcamaları bu araştırmanın odak noktalarından biridir. Kapsam seyahat masraflarını ve varış noktasına varış ve varışları içermektedir.

Bulgularımızın gelecekteki araştırmalar için turizmin gelişmesinin makroekonomisi üzerindeki önemli etkileri vardır. En önemlisi, turizmin ekonomik önemi açısından ülke ve bölge ekonomileriyle ilgili çalışmaların, turizmin büyümeye rolü ve katkısının daha iyi anlaşılmasını sağlamak için standart gelir faktörlerini dikkate alması gerektiğidir. Bulgularımızın geçerli olduğunu varsayarsak, ikinci bir çıkarım, turizmin standart gelir faktörlerini en iyi nasıl destekleyeceği konusunda daha ayrıntılı bilgi edinilmesine ihtiyaç duyulmasıdır. Bu tür bir analiz, turizm yatırımlarının bir hedef ekonomi için uzun ve kısa vadeli büyümenin

desteklenmesinde en etkili hale getirilmesine ilişkin politika kararlarında yardımcı olabilir.

Bu nedenle, bu bulgu hükümetin Malezya'daki turizm endüstrisinin oyuncuları ile yakın çalışmasının gerekliliğini doğrulamaktadır. Bu, ülkeye gittikçe daha fazla sayıda turisti teşvik eden ve çeken uluslararası turizm talebini arttırarak ürün ve hizmetlerinin geliştirilmesinin yanı sıra tanıtımlarını yoğunlaştırmasına yardımcı olacaktır. Son olarak, gelecekteki çalışmalar, Malezya'daki turist gelişini ve turizm gelişimini etkileyen faktörleri araştırmak ve turizm pazarını da incelemek için odaklanmalıdır.

KAYNAKÇA

Akkoç, Feden, "Kayıt dışı ekonominin algılanması ve önleme çabaları arasındaki ilişkinin belirlenmesi", *Yüksek Lisans Tezi,* Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın, 2010.

Alataş, Sedat, "Ekonomik kalkınmayı belirleyen faktörler", *Yüksek Lisans Tezi,* Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın, 2014.

Arabacı, Havva, "Turizm sektörünün ekonomik büyümeye etkisi üzerine teorik bir inceleme", *Balkan ve Yakın Doğu Sosyal Bilimler Dergisi,* Cilt: 4, Sayı: 3, 2018, 104-109.

Arslan, Gülen Elmas, "Ekonomik büyüme, kalkınma ve gelir dağılımı", *Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi,* Cilt: 6, Sayı: 2, 2013, 45-52.

Aydemir, Cahit, "Türkiye işgücü yapısı, işsizlik ve kırsal alan", *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi,* Cilt: 27, Sayı: 1, 2013, 115-138.

Bahar, Ozan, Baldemir, Ercan, "Uluslararası ticaret ile uluslararası turizm arasındaki nedensellik ilişkisi", *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt: 10, Sayı: 4, 2008, 97-111.

Bahar, Ozan, Bozkurt, Kurtuluş, "Gelişmekte olan ülkelerde turizm-ekonomik büyüme ilişkisi", *Anatolia Turizm Araştırmaları Dergisi,* Cilt: 21, Sayı: 2, 2010, 255-265.

Bal, Harun, Algan, Neşe, Manga, Müge, Kandır, Ediz, "Beşeri sermaye ve ekonomik büyüme ilişkisi", *Uluslararası Avrasya Ekonomileri Konferansı,* 2014, 1-9.

Barca, Mehmet, Akdeve, Erdal, Gedik Balay, "Türkiye sağlık turizm sektörünün analizi ve strateji önerileri", *İşletme Araştırmaları Dergisi,* Cilt: 5, Sayı: 3, 2013, 64-92.

Cankül, Duran, Erbaş, Ali, Temizkan, Rahman, "Turizm sektöründe nitelikli işgücüne doğru", *Social Sciences Studies Journal*, Cilt: 3, Sayı: 8, 2017, 1815-1833.

Çıkın, Ayhan, Çeken, Hüseyin, Uçar, Metin, "Turizmin tarım sektörüne etkisi, agro-turizm ve ekonomik sonuçları", *Tarım Ekonomisi Dergisi,* Cilt: 15, Sayı: 1, 2009, 1-8.

Çoban, Orhan, Özcan, Ceyhun Can, "Türkiye'de turizm gelirleri ekonomik büyüme ilişkisi: nedensellik analizi", *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi,* Cilt: 8, Sayı: 1, 2013, 243-261.

Dilber, İlkay, "Turizm sektörünün Türkiye ekonomisi üzerindeki etkisinin girdi-çıktı tablosu yardımıyla değerlendirilmesi", *Yönetim ve Ekonomi Dergisi,* Cilt: 14, Sayı: 2, 2007, 205-220.

Doğan, Zehra, "Ekonomik büyüme süreçlerinin analizinde yeni açılımlar ve büyümenin yersel dinamikleri", *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Cilt: 2, Sayı: 6, 2014, 365-380.

Esen, Ethem, Özata, Erkan, "Turizmin ekonomik büyümeye etkisi", *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt: 17, Sayı: 1, 2017, 43-58.

Gökdeniz, Ayhan, Dinç, Yakup, Aşık, Nuran Akşit, Münger, Levent, Taşkır, Hayri, "Türkiye'de iç turizm kavramı ve iç turizmde önemli bir destinasyon olan Ayvalık'ta müşteri arz ve talebine yönelik ampirik bir araştırma ışığında geliştirme stratejileri", *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt: 12, Sayı: 22, 2009, 216-231.

Gökdeniz, Ayhan, Erdem Barış, "Turizm politikasında ekonomik başarı koşulları ve Ayvalık örneği", *Marmara Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Sayı: 7, 2015, 1-32.

Göktaş Yılmaz, Özlem, "Türkiye ekonomisinde büyüme ile işsizlik oranları arasındaki nedensellik ilişkisi", *İstanbul Üniversitesi Ekonometri ve İstatistik Dergisi*, Sayı: 2, 2005, 11-29.

Gömleksiz, Mustafa, Alagöz, Mehmet, "İktisadi büyüme olgusuna ekonometrik bir yaklaşım", *Selçuk Üniversitesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi,* Cilt: 12, Sayı: 24, 2012, 121-148.

Harris, R. and Sollis, R. "Applied Time Series Modelling and Forecasting", West Sussex: Wiley, 2003.

Hepaktan, C. Erdem, Çınar, Serkan, "Turizm sektörünün Türkiye ekonomisi üzerindeki etkileri", *Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi,* Cilt: 8, Sayı: 2, 2010, 135-154.

İnal, M. Emin, İri, Ruhan, Sezgin, Mete, "Turizm işletmelerinde tutundurma faaliyetlerinin belirlenmesine yönelik Bodrum yöresinde bir araştırma", *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi,* Cilt: 7, Sayı: 14, 2010, 285-308.

İSEDAK, İslam İşbirliği Teşkilatı Ekonomik ve Ticari İşbirliği Daimi Komitesi, http://ebook.comcec.org/Kutuphane/Icerik/Yayinlar/Analitik_Calismalar/Turizm/Toplanti9_TR/files/assets/common/downloads/publication.pdf, Erişim Tarihi: 12.10.2018.

Kanca, Osman Cenk, "Turizm gelirleri ve ekonomik büyüme", *Marmara Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Sayı: 8, 2015, 1-14.

Karataş, Muhammed, Babür, Serap, "Gelişen dünyada turizm sektörünün yeri", *Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, Cilt: 15, Sayı: 25, 2013, 15-24.

Kızılkaya, Oktay, Sofuoğlu, Emrah, Karaçor, Zeynep, "Türkiye'de turizm gelirleri-ekonomik büyüme ilişkisi", *Yönetim ve Ekonomi Dergisi*, Cilt: 23, Sayı: 1, 2016, 203-215.

Korkmaz, Suna, "Türkiye ekonomisinde ihracat ve ekonomik büyüme arasındaki nedensellik ilişkisi", *Businness and Economic Research Journal*, Cilt: 5, Sayı: 4, 2014, 119-128.

Kuşat, Nurdan, "Küreselleşme dünyada turizm sektörü", *Akademik Araştırmalar ve Çalışmalar Dergisi,* Cilt: 3, Sayı: 5, 2011, 114-138.

Mercan, Mehmet, Peker, Osman, "Finansal gelişmenin ekonomik büyümeye etkisi", *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi,* Cilt: 8, Sayı: 1, 2013, 93-120.

Mosbah, Aissa, Saleh, Al Khuja Mohamed, "A review of tourismdevelopment in Malaysia", *EuropeanJournal of Business and Management*, Cilt: 6, Sayı: 5, 2014, 1-9.

Özdemir, Mehmet Ali, Kervankıran, İsmail, "Turizm ve turizmin etkileri konusunda yerel halkın yaklaşımlarının belirlenmesi", *Marmara Coğrafya Dergisi,* Sayı: 24, 2011, 1-25.

Özdipçiner, Nuray Selma, "Turizmde elektronik pazarlama", *İnternet Uygulamaları Yönetimi Dergisi*, Sayı: 1, 2010, 5-22.

Özel, Hasan Alp, "Ekonomik büyümenin teorik temelleri", *Çankırı Karatekin Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi,* Cilt: 2, Sayı: 1, 2012, 63-72.

Özkök, Ferah, Gümüş, Fadime, "Sürdürülebilir turizmde bilginin önemi", *Yönetim Bilimleri Dergisi,* Cilt: 7, Sayı: 1, 2009- 51-72.

Pala, Aynur, "AB-28 ülkelerinde teknoloji ve ekonomik büyüme ilişkisinin teknoloji-sermaye modeliyle incelenmesi", *İşletme Araştırmaları Dergisi,* Cilt: 8, Sayı: 4, 2016, 473-487.

Pesaran, M. H. and Y. Shin, "An Autoregressive Distributed Lag Modeling Approach to Cointegration Analysis", in Storm, S. (Ed), "Econometrics and Economic Theory in the 20th Century", The Ragnar Frish Centennial Symposium, Cambridge University Press., 1999.

Samırkaş, Meryem, Samırkaş, Mustafa Can, "Turizm sektörünün ekonomik büyümeye etkisi", *İşletme Fakültesi Dergisi,* Cilt: 15, Sayı: 1, 2014, 63-76.

Şiriner, İsmail, Doğru, Yılmaz, "Türkiye ekonomisinin büyüme dinamikleri üzerine bir değerlendirme", *Yönetim Bilimleri Dergisi*, Cilt: 3, Sayı: 2, 2010, 162-182.

TOBB, Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği: Malezya 10uncu Kalkınma Planı, https://www.tobb.org.tr/UlkeRehberi/Documents/Ulkeler/malezya/malezya_kalkinma_plani.pdf , Erişim Tarihi: 17.10.2018.

Tontuş, H. Ömer, "Sağlık turizmi: ülkeler", SATURK Sağlık Turizmi Kurulu, http://www.saturk.gov.tr/images/pdf/ust/malezya.pdf , Erişim Tarihi. 15.10.2018.

Topallı, Nurgün, "Beşeri sermaye ve ekonomik büyüme arasındaki ilişki", *Ömer Halisdemir Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi,* Cilt: 10, Sayı: 2, 2017, 129-140.

TUROB, Turistik Otelciler İşletmeciler ve Yatırımcılar Birliği, http://www.turob.com/Resources/doc/al%C4%B1%C5%9Fveri%C5%9F%20turizmi.pdf , Erişim Tarihi: 14.10.2018.

Türedi, Salih, Berber, Metin, "Finansal kalkınma, ticarik açıklık ve ekonomik büyüme arasındaki ilişki", *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sayı: 35, 2010, 301-316.

Yakıcı Ayan, Tuba, Ünal, Hüseyin, Samut, Serkan, "Sürdürülebilir kalkınmanın ekonomik boyutu açısından Avrupa ve Orta Asya ülkelerinin karşılaştırmalı bir analizi", *RouteEducationalandSocialScienceJournal*, Cilt: 4, Sayı: 6, 2017, 202-213.

Yıldız, Zafer, "Turizm sektörünün gelişimi ve istihdam üzerindeki etkisi", *Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi,* Cilt: 3, Sayı: 1, 2011, 54-71.

Suresh, J., Senthilnathan, S. (2014), Relationship Between Tourism and Economic Growth in Sri Lanka. Published as the 7th Chapter of a Book Entitled "Economic Issues in Sri Lanka". p1-19. Available from: http//www.dx.doi.org/10.2139/ssrn.2373931.

Akinbobola T O and Oyetayo O J (2010), "Econometric Analysis of Real Exchange Rate and Domestic Output Growth in Nigeria", International Journal of Academic Research, Vol. 2, No. 5, pp. 339-344.

Thapa N B (2002), "An Econometric Analysis of the Impact of Real Effective Exchange Rate Economic Activities in Nepal", Economic Review Occasional Paper No. 14.

Tyers R, Golley J, Yongxiang B and Bain I (2006), "China's Economic Growth and its Real Exchange Rate", Working Papers in Economics and Econometrics No. 476, Australian National University.

McPherson M F and Rakovski T (2000), "Exchange Rates and Economic Growth in Kenya: An Econometric Analysis", African Economic Policy Discussion Paper No. 56.

Sinclair, M. T. (1998). Tourism and economic development: A survey. The Journal of Development Studies, 34, 1–51.

Fayissa, Bichaka, Christian Nsiah and Badassa Tadasse (2007). The Impact of Tourism on Economic Growth and Development in Africa, Department Of Economics And Finance Working Paper Series, August 2007. Murfreesboro, TN 37132.

Oh, Chi-Ok (2005). The contribution of tourism development to economic growth in the Korean economy, Tourism Management, 26, 39–44.

Johansen, S. (1988). Statistical analysis of cointegrating vectors, Journal of Economic Dynamics and Control, 12, 231-5

Kim, Hyun Jeong-Ming-Hsiang Chen & SooCheong “Shawn” Jang (2006). Tourism expansion and economic development: The case of Taiwan, Tourism Management, 27, 925–933.

Srinivasan, P., Kumar, S., & Ganesh, L. (2012). Tourism and economic growth in Sri Lanka: An ARDL bounds testing approach. The Romanian Journal, XV(45). http://dx.doi.org/10.1177/0975425312473234

Yavuz, N. Ç. (2006). Türkiye’de turizm gelirlerinin ekonomik büyümeye etkisinin testi: Yapısal kırılma ve nedensellik analizi. Doğuş Üniversitesi Dergisi, 7(2), 162 – 171.

Zortuk, M. (2009). Economics of tourism on Turkey’s economy: evidence from cointegration tests. International Research Journal of Finance and Economics, 25, pp.231-239.

Gunduz, L., Hatemi, J.A. (2005), Is the tourism-led growth hypothesis valid for Turkey? Applied Economics Letters, 12(8), 499-504.

Balaguer, J., Cantavella-Jorda, M. (2002), Tourism as a long-run economic growth factor: The Spanish case. Applied Economics, 34(7), 877-884

Dritsakis, N., Athanasiadis, S. (2000), An econometric model of tourist demand: The case of greece. Journal of Hospitality & Leisure Marketing, 7(2), 39-49.

Tosun, C. (1999). An analysis of contributions international inbound tourism to the Turkish economy. Tourism Economics, 5, 217-250.

Katircioglu, S. (2009). Revisiting the tourism-led-growth hypothesis for Turkey using the bounds test and Johansen approach for cointegration. Tourism Management, 30(1), 17-20. http://dx.doi.org/10.1016/j.tourman.2008.04.004

Mulok, D., Mansur, K., Kogid, M., Asid, R., & Lily, J. (2012). Are tourism and economic growth cointegrated? Evidence from ARDL Pounds Testing Approach. BIMP-EAGA Conference 2012.

Kadir, N.,& Jusoff, K. (2010). The Cointegration and causality tests for tourism and trade in Malaysia. International Journal of Economics and Finance, 2(1), 138-142. http://dx.doi.org/10.5539/ijef.v2n1p138

Kırbaş-Kasman, S.,& Kasman, A. (2004). Turizm gelirleri ve ekonomik büyüme arasındaki eşbütünleşme ve nedensellik ilişkisi. İktisat, İşletme ve Finans Dergisi, 19(220), 122-131

Yıldırım, J. & Öcal, N. (2004). Tourism and Economic Growth in Turkey. Gazi Üniversitesi İktisat Bölümü, Ekonomik Yaklaşımlar Dergisi, Güz 2004.